

HATÁRRENDÉSZETI TANULMÁNYOK

XXI. évfolyam 1. szám

2024/1. SZÁM

B U D A P E S T

- 2024-

**A MAGYAR RENDÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSASÁG
HATÁRRENDÉSZETI TAGOZAT
TUDOMÁNYOS, SZAKMAI KIADVÁNYA**

Szerkesztőbizottság:

Dr. Balla József, Dr. Gaál Gyula, Görbe Attiláné Dr. Zán Krisztina,
Dr. Vedó Attila, Prof. Dr. Sallai János, Vájlok László

Főszerkesztő:

Dr. Balla József

Felelős szerkesztők:

Vájlok László

Dr. Vedó Attila

Szakmai lektor:

Prof. Dr. Fórizs Sándor

Képszerkesztő:

Bényei Szilvia

A megjelent publikációk szerzői vélemények, melyek nem feltétlenül esnek
egybe a szerkesztőbizottság megközelítésével.

Felelős kiadó:

Dr. Balla József r. ezredes

Magyar Rendészettudományi Társaság

Határrendészeti Tagozat Elnöke

HU ISSN 2061-3997 (Online)

Tartalom

Bartus Gábor: A mélyégi ellenőrzés szabályozása I.	5
Bevezetés.....	5
1. Alaptörvényi szabályozás	6
2. Európai uniós jogszabály szerinti szabályozás.....	8
3. Egyéb európai uniós szabályozás	9
Összegzés.....	10
Felhasznált irodalom	11
Deák József: Határrendészeti Tanszék történelmi mozaikok a „Határőr”-lap oldalairól	13
Kakócz Krisztián: A tranzitónák a menekültügyi hatóság és a rendőrség feladatrendszerében, avagy fogvatartás-e vagy sem a tranzitónában történő elhelyezés?	29
Bevezetés.....	29
1. A tranzitóna létrehozásának okai	29
2. A tranzitóna kialakítása.....	32
3. A hatóságok feladatai a tranzitónában	32
4. Elhelyezés, ellátás, jogok-köteleességek, házirend.....	34
5. Egészségügyi feladatok ellátása	35
6. Statisztikai adatok.....	36
7. Fogvatartásnak minősült a tranzitónában történő elhelyezés vagy sem?	36
8. A tranzitóna bezárásának okai.....	37
Befejezés	38
Felhasznált irodalom.....	38
Jogi források	39
Zsákai Lénárd: A schengeni értékelési és monitoring rendszer kialakulása és fejlődése 1998 és 2014 között - II. rész	40
Bevezetés.....	40
1. Törekvések a schengeni értékelések átfogó mechanizmussá alakítására	40
2. Az első komplex értékelési és monitoring mechanizmusra irányuló javaslat: az előterjesztéstől az elfogadásig.....	42
3. Új rendelet – megújuló Scheval.....	44
Felhasznált irodalom	44

Szakirodalom	44
Uniós rendeletek, szabályozók, jogi eszközök, egyéb dokumentumok	45
Gulyás Mihály: Ülök és mesélek, avagy szemelvények egy határőr / FEP -es életéből...	46
Mindenekelőtt, hogyan lettem katona / határőr?	47
Hogyan lettem határőr és FEP – es /FEP – forgalomellenőrző pont/?.....	47
Hogyan kerültem Hegyeshalomba?	50
Az évtizedekig tartó szolgálati évek alatt az ember életében sok minden történik!	52

Bartus Gábor

A mélyléségi ellenörzés szabályozása I.

Bevezetés

A rendörség feladatrendszerét tekintve számtalan különbözö típusú feladattal rendelkezik, amelyet alapfeladatként az Alaptörvény, továbbá feladatként az európai uniós és nemzeti jogszabályok határoznak meg részére. Egyik ilyen feladat a sok közül a mélyléségi ellenörzési tevékenység, amely feladatot és hozzá kapcsolódó szervezeti struktúrát a rendörség–határörség integrációját követően „örökölt” meg a rendörség a többi, tipikusan határörzési alapfeladattal (határörízet, határforgalom-ellenörzés) együtt. Az integrációt megelőzően a mélyléségi ellenörzési feladatok ellátásában a rendörség csak közreműködőként vett részt, ezt váltotta fel a koordináló és irányítói szerepkör. Az integrációt követően a határbiztonsági rendszer stabil működtetését a rendörség a határörízeti, a határforgalom-ellenörzési és a mélyléségi ellenörzési feladatot ellátó állomány magas szintű felkészültségével biztosítja.¹

Magyarország a schengeni térség teljes jogú tagjaként a legjobb tudása szerint, sokszor erőn felül is ellátta és jelenleg is magas színvonalon végzi a külső határok határellenörzését. A szomszédos országok közül egyre kevesebb olyan európai uniós tagállam van körülöttünk, amely nem teljeskörűen alkalmazza a schengeni vívmányokat, prognosztizálhatóan középtávon a magyar–ukrán és a magyar–szerb viszonylat vonatkozásában számolhatunk a határellenörzési feladatok létjogosultságával. Az illegális migrációs szűrőháló működtetése azonban továbbra is feladatként és egyre nagyobb kihívásként fog jelentkezni a belső határok bővítésével, amelynek központi eleme a rendörség mélyléségi ellenörzési feladatainak magas szakmai színvonalon történő ellátása. Ezen szakmai minőség kizárólag a határrendészeti képesség megtartásával érhető el, hasonlóan a határellenörzés ideiglenes visszaállításához a belső határon.

A szomszédos országok teljes jogú schengeni tagságával a külső határok ellenörzése és felelőssége is egyben rájuk tevődik, Magyarország határellenörzési teendői területiális és humán erőforrás alapon is csökkenni fognak. Mindezzel párhuzamosan azonban egyszeri és megismételhetetlen lehetőség nyílik a rendörség előtt a mélyléségi ellenörzési feladatok

¹ Bartus Gábor: Aktuelle Modi Operandi der Menschenschleusung in Mitteleuropa. In: Mitteleuropäische Polizeiakademie Fachjournal 2022/1 p. 24.

rendszerének megerősítésére és a szervezeti keretrendszer hozzáigazítására a felértékelődött feladatokhoz a szükséges humán erőforrás megtartásával (a határrendészeti képességekkel együtt). A határokon átnyúló bűnözést tekintve az embercsempészás elleni küzdelem várhatóan továbbra is kihívást fog jelenteni hazánkban, amelynek pontos mértéke habár nehezen prognosztizálható, ugyanakkor vitathatatlan tény a rendőrség elmúlt években végzett ezen irányú erőfeszítése és ebből adódó szolgálati leterheltsége.²

Tekintettel arra, hogy nehezen megfogható feladatról beszélünk, ezen tanulmányomban a mélységi ellenőrzés szabályozási környezetének bemutatását tűztem ki célul jogforrások hierarchia szerint haladva az előzmények áttekintése mentén a hazai elsődleges és az uniós jog szerinti másodlagos jogforrásokon, egyéb szabályzókon keresztül.

1. Alaptörvényi szabályozás

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 46. cikk alapján „*A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme. A rendőrség részt vesz a jogellenes bevándorlás megakadályozásában*”. Az Alaptörvény a rendőrségnek utalja az államhatár rendjének védelmét, amelyből lehet levezetni valamennyi határrendészeti feladatrendszer (határőrizet, határforgalom-ellenőrzés, mélységi ellenőrzés). A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény, amíg hatályban volt, utolsó állapota (2011. december 31.) szerint hasonlóan szabályozta a tevékenységet, „*40/A. § (2) A Rendőrség alapvető feladata a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme*”. A rendőrség–határőrség integrációját megelőzően (2007. december 31-ig) a határőrség alapvető feladataként jelent meg a feladatrendszer „*40/A. § (3) A Határőrség alapvető feladata az államhatár őrzése, rendjének fenntartása*”, azaz az államhatár őrzése és rendjének fenntartása egyenrangú feladat volt.

Fontos esemény volt a 2005. január 1-től hatályba lépő módosítás, amely alapján a határőrség kikerült a fegyveres erők kötelékéből, az addig kettős rendeltetésű és sajátos jogállású fegyveres szerv helyett rendvédelmi szerv lett (ezzel is megteremtve a lehetőséget a későbbi integrációs folyamathoz). A Magyar Köztársaság Alkotmányában 2004. december 31-ig a határőrség a

² Bartus Gábor: Az embercsempészás bűncselekmény statisztikai alakulása 2015–2022 között. In: Határrendészeti Tanulmányok XI/1. p. 5.

fegyveres erők része volt és ez megmutatkozott a feladatrendszer tekintetében is „40/A. § (1) A fegyveres erők (Magyar Honvédség, Határőrség) alapvető kötelessége a haza katonai védelme, valamint nemzetközi szerződésből eredő kollektív védelmi feladatok ellátása. A Határőrség rendészeti feladatkörében ellátja az államhatár őrzését, a határforgalom ellenőrzését és a határrend fenntartását”. Szeretném kiemelni, hogy 1994. január 1. és 2004. december 12. között az államhatár őrzése, a határforgalom ellenőrzése és a határrend fenntartása egyenrangú rendészeti feladatként jelent meg a jogszabályi környezetben, konkrétan és egyértelműen meghatározva a határőrség rendészeti alapfeladatát.

Az 1994. január 01-jét megelőző időszakban 1989. október 23-ig visszamenőleg a határrendészeti feladatok nem jelentek meg a Magyar Köztársaság Alkotmányában, csak a fegyveres erők alatt volt nevesítve a határőrség feladata „40/A. § (1) A fegyveres erők (Magyar Honvédség, Határőrség) alapvető kötelessége a haza katonai védelme”. Az 1989. október 23-án hatályba lépett módosításkor a határőrség kettős jogállású szervként került meghatározásra.³

Az időben visszafelé haladó előzmények kutatását az 1949. augusztus 20-tól 1989. október 22-ig hatályban lévő Magyar Népköztársaság Alkotmányával zárnam, amelyben nem szerepelt a fegyveres erők feladata és a határőrség sem. Alaptörvénynek, alkotmányos jogforrásnak nem tekinthető, ugyanakkor fontosnak tartom megemlíteni, hogy a határőrség feladata a Magyar Népköztársaság államhatárának őrizetéről szóló 40/1974. (XI. 1.) MT rendeletben jelent meg, amely alapján „A határőrség feladata az államhatár őrzése, jogellenes átlépésének megakadályozása, a határforgalom ellenőrzése és a határrend fenntartása” volt.⁴ Az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet sorolható még ezen szabályozási körbe, amely az állam- és közbiztonság védelme és fenntartása körébe tartozó feledatok között jelölte meg az államhatár őrzését: „Biztosítani kell a Magyar Népköztársaság államhatárának sérthetetlenségét. Az államhatár őrzése során biztosítani kell, hogy érvénytelen útiokmánnyal, vagy útiokmány, illetőleg engedély nélkül ne lépjenek át a határon. Gondoskodni kell a határrend fenntartásáról, a határforgalomban résztvevő személyek, járművek és szállítmányok ellenőrzéséről”.⁵

³ Finszter Géza: Az alkotmányos rendvédelem és a Határőrség. In: Határrendészeti tanulmányok II/1. p. 16.

⁴ 40/1974. (XI. 1.) MT rendelet a Magyar Népköztársaság államhatárának őrizetéről 1. § (1) bekezdés.

⁵ 1974. évi 17. törvényerejű rendelet az állam- és közbiztonságról szóló 9. §-a.

2. Európai uniós jogszabály szerinti szabályozás

Az Európai Parlament és Tanács (EU) 2016/399 rendelete – A személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határellenőrzési kódex) 23. cikke rendelkezik a tagállamok területén történő ellenőrzésekről, amely alapján *„a határellenőrzés hiánya a belső határokon nem érinti a nemzeti jog alapján gyakorolt rendőrségi hatáskört, amennyiben az nem minősül a határforgalom-ellenőrzéssel azonos tartalmúnak, ha a rendőri intézkedések:*

- *célja nem a határellenőrzés;*
- *a közrendet érintő esetleges veszélyekkel kapcsolatos általános rendőrségi információk és tapasztalatok alapulnak, és különösen a határokon átnyúló bűnözés elleni küzdelemre irányulnak;*
- *előkészítésének és végrehajtásának módja egyértelműen eltér a külső határokon történő rendszeres személyellenőrzésektől;*
- *végrehajtására szűrőpróbaszerűen kerül sor.*

Ezen túlmenően szintén a kivételi körbe kerültek:

- *a kikötőkben és a repülőtereken elvégzett biztonsági személyellenőrzések,*
- *az iratok és okmányok birtoklására vagy magánál tartására vonatkozó kötelezettségek, valamint*
- *a harmadik országbeli állampolgárok számára azon kötelezettség, hogy bejelentkezzenek, amikor a tagállamok területére belépnek.”*

A mélységi ellenőrzési terminológiát nem használja a „Schengeni határellenőrzési kódex”, ugyanakkor megszabja a kereteket, hogy a rendőrségi hatáskör gyakorlása milyen feltételek fennállása esetén gyakorolható a belső határokon.⁶ Nagyon érdekes, hogy nem azt határozza meg a jogszabály, hogy mit és hogyan lehet végezni, hanem negatív megközelítéssel áll a témakörhöz, hogy mit és hogyan nem lehet végezni az adott tevékenység alatt.

Az előzményeket kutatva a tagállamok területén történő ellenőrzéseknél lényegében hasonló rendelkezéseket tartalmazott a korábban hatályban lévő személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének („Schengeni határellenőrzési kódex”) létrehozásáról szóló 562/2006/EK rendelet is.

⁶ Balla József et al.: A határellenőrzés ideiglenes visszaállításának követelményrendszere. Nemzeti Közszerzői Hivatal, Budapest, 2018. p. 41.

A schengeni megállapodás⁷ (a rövid és hosszú távon alkalmazandó intézkedések között) és a schengeni végrehajtási egyezmény új alapokra helyezte a belső határok átlépését, ugyanis onnantól kezdve állampolgárságtól függetlenül bárki ellenőrzés nélkül átléphetett a schengeni térség belső határain⁸ és az ellenőrzéseiket a külső határokra helyezték át. A schengeni végrehajtási egyezményben hasonló volt a negatív megközelítés, a belső határokat bármely ponton személyellenőrzés nélkül lehetett átlépni, ugyanakkor a személyellenőrzések megszüntetése nem érintette a rendőrségi hatásköröket, valamint a nemzeti jogszabályok alapján előírt engedélyek és okmányok birtoklására, magánál tartására és bemutatására vonatkozó előírásokat.⁹

3. Egyéb európai uniós szabályozás

A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós schengeni katalógus (EU schengeni katalógusa) alapján az átfogó európai határigazgatási modell fontos eszköze a tagállamok belső biztonsága garantálásának és különösen az illegális bevándorlás, az ehhez kapcsolódó bűncselekmények és az egyéb, határon átnyúló bűncselekmények megelőzésének és felderítésének. Az integrált határigazgatás és a központi elemének számító négylépcsős belépés-ellenőrzési modell alkalmazására vonatkozó ajánlásokat az EU schengeni katalógusa fogalmazza meg. A négylépcsős belépés-ellenőrzési modell elemei egymásra épülnek.

A mélységi ellenőrzés, mint a szabad mozgás térségén belüli ellenőrzés, a négylépcsős belépés-ellenőrzési modell negyedik elemének feleltethető meg, amelynek célja az illegális bevándorlás és a határon átnyúló bűncselekmények megelőzése a schengeni államok területén belül, ezen államok információin alapuló intenzívebb keresések, ellenőrzések és felügyeleti intézkedések révén, a nemzeti joggal összhangban. A schengeni területen belül felderített illegális bevándorlóknak a hatóságok ellenőrzése alá kell kerülniük. Nyilvántartásba kell őket venni, és ha tartózkodásuk nem indokolható, vissza kell őket küldeni származási országukba, feltéve hogy ez humanitárius okokból vagy a nemzetközi jog alapján nem ellenezhető. A

⁷ Megállapodás a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről.

⁸ EUR-Lex. A schengeni térség. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133020>

⁹ Egyezmény a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról.

tagállamoknak az érintett hatóságokkal együttműködésben meg kell határozniuk azoknak az ellenőrzési intézkedéseknek a minimumszabályait, amelyeket a területükön belül alkalmaznak, illetve amelyeket más illetékes hatóságokkal közösen az illegálisan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok jellemző tartózkodási helyein vagy az illegális kereskedelem határon átnyúló összeköttetései tekintetében alkalmaznak. Az EU schengeni katalógusa B részének ajánlások és legjobb gyakorlatok részletes ismertetésének 9. fejezete tartalmazza a szabad mozgás térségén belüli ellenőrzési intézkedéseket, a kiutasítást is beleértve. Ezen fejezet 147. pontja ajánlasként fogalmazza meg, hogy rendszerszerű és tervezett intézkedéseket kell végrehajtani a tagállam területén illegálisan tartózkodó, harmadik országbeli állampolgárok felderítése érdekében.

A Schengeni Megállapodás vívmányainak és élenjáró gyakorlatának helyes alkalmazását elősegítő ajánlások katalógusát (külső határok + kiutasítás és visszafogadás) az Európai Unió Tanácsa adta ki 2002. február 8-án (5018/1/02 REV1), amely elődje volt az EU schengeni katalógusának. Ezen katalógusban is már megjelentek a további ellenőrzési tevékenységek a schengeni államok területén, továbbá itt található a mélységi ellenőrzés terminológiája. Ezen terminológia az 5. pont ajánlások alatt az 5.1 ajánlott felszereléseknél található („5.1.3. *A mélységi ellenőrzésekhez a második vonalban*”) hozzáteszem helytelen alkalmazásban, ugyanis a határátkelőhelyeken végzett második vonalban végzett ellenőrzéseknél szerepeltették a mélységi ellenőrzést, amely terminológia helyett véleményem szerint az „alapos ellenőrzés” szakterminológia alkalmazása illett volna leginkább. Próbáltam kideríteni az okát, a katalógus fordításában véltem felfedezni az anomáliát. A katalógus angol nyelvű változatában „5.1.3. *For in-depth checks in the second line*” megfogalmazás szerepelt, amelyben a határátkelőhelyeken a második vonalban végzett alaposabb, részletekbe menő ellenőrzésre utal az „*in-depth checks*” kifejezés, nem pedig a magyar terminológiában is alkalmazott mélységi ellenőrzésre. A katalógus 2009-es frissített változatában az anomália már nem fordul elő, törlésre került minkét nyelvű változatban ezen rész.

Összegzés

A kutatásom során megállapítottam, hogy a mélységi ellenőrzési feladatok ellátása konkrétan nincs és nem is volt jelen az Alaptörvényben/Alkotmányban, annak végrehajtását a mindenkori alapvető feladatokból lehetett volna levezetni. Az alapvető feladatok is változtak az évtizedek alatt (államhatár őrzése, jogellenes átlépésének megakadályozása, határrend fenntartása,

államhatár rendjének fenntartása, államhatár rendjének védelme), azonban ezen változások inkább a terminológiai értelemben vett módosításnak tekinthetőek, ugyanis tartalmuk alapvetően nem változott. Úgy gondolom, hogy az Alaptörvényben foglalt „államhatár rendjének védelme”, mint megjelölt alapfeladat megfelelő keretet biztosít a határrendészeti feladatok ellátására, nincsen szükség a mélységi ellenőrzési feladatok alaptörvényi szintű szabályozására. Az államhatár rendjének védelme térben és időben folyamatos szolgálatot igényel, amely független attól, hogy hol végzik (határterületen, határterületen kívül) ezen tevékenységet. Az elemzett európai uniós jogszabályokban a mélységi ellenőrzési feladatok nem jelennek meg konkrétan, hiszen a szabályrendszer a külső határok ellenőrzésére fókuszál, ugyanakkor bármely rendőrségi hatáskör (közte a mélységi ellenőrzési feladatok) vonatkozásában előírta, hogy nem lehet azonos tartalmú a határforgalom-ellenőrzéssel. Egyfajta keretet adnak a mélységi ellenőrzési feladatnak, a részletszabályok megállapítása pedig tagállami hatáskörben marad.

Meglátásom szerint az EU schengeni katalógusában foglalt ajánlások és legjobb gyakorlatok habár nem közvetlenül alkalmazandó jogszabályi rendelkezések (non-binding normatives¹⁰), ugyanakkor a schengeni értékelési mechanizmusban¹¹ kiemelt jelentőséggel bírnak mind a szabványkérdőívek, mind pedig a helyszíni látogatások¹², azaz ellenőrzések alkalmával. Az EU schengeni katalógusa konkretizálja, hogy rendszerszerű és tervezett intézkedéseket kell végrehajtani a tagállam területén illegálisan tartózkodó, harmadik országbeli állampolgárok felderítése érdekében. Mindez feltételezi egy illegális migrációs szűrőháló és mélységi ellenőrzési rendszer kialakításának szükségességét.

Felhasznált irodalom

1. Balla József et al.: A határellenőrzés ideiglenes visszaállításának követelményrendszere. Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest, 2018.
2. Bartus Gábor: Aktuelle Modi Operandi der Menschenschleusung in Mitteleuropa. In: Mitteleuropaische Polizeiakademie Fachjournal 2022/1 p. 24.

¹⁰ Vájlok László: Schengeni határellenőrzés. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2008. p. 40.

¹¹ Az Európai Parlament és Tanács (EU) 2016/399 rendelete – A személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határellenőrzési kódex) 43. cikk.

¹² A tanács (EU) 2022/922 rendelete a schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési és monitoringmechanizmus létrehozásáról és működéséről, valamint az 1053/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről (2022. június 9.) 5. cikk, 6. cikk.

3. Bartus Gábor: Az embercsempészás bűncselekmény statisztikai alakulása 2015–2022 között. In: Határrendészeti Tanulmányok XI/1.
4. Finszter Géza: Az alkotmányos rendvédelem és a Határőrség. In: Határrendészeti Tanulmányok II/1.
5. Vájlok László: Schengeni határellenőrzés. Rendőrtiszti Főiskola. Budapest, 2008.

Jogforrások

1. A Magyar Népköztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény.
2. A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény.
3. 1974. évi 17. törvényerejű rendelet az állam- és közbiztonságról.
4. 40/1974. (XI. 1.) MT rendelet a Magyar Népköztársaság államhatárának őrizetéről.
5. Megállapodás a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről.
6. Egyezmény a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról.
7. A személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határellenőrzési kódex) létrehozásáról szóló 562/2006/EK rendelet.
8. A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós schengeni katalógus frissített változata (EU schengeni katalógusa), Európai Unió Tanácsa, Brüsszel, 2009. március 19. (28.05), 7864/09.
9. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).
10. Az Európai Parlament és Tanács (EU) 2016/399 rendelete – A személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határellenőrzési kódex).
11. A tanács (EU) 2022/922 rendelete a schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési és monitoringmechanizmus létrehozásáról és működéséről, valamint az 1053/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről (2022. június 9.).

Internetes források

1. EUR-Lex. A schengeni térség. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133020>

Deák József

Határrendészeti Tanszék történelmi mozaikok a „Határőr”-lap oldalairól

Absztrakt: A rendszerváltástól a „Határőr” fennállásáig a lap egykori munkatársaként kaptam felkérést a Határrendészeti Tanszékkel, létrehozásával, működésével kapcsolatban megjelent lényeges, jellemző anyagok szemlészésére, szükség szerinti kommentálására, ismerve a szerkesztőség működését, a határőrségi környezet lapunkban megjelent kapcsolódó aktualitásait. A „Határőr” a határőrség képes politikai, bár inkább szakmapolitikai heti, kétheti, majd havilapja, az 1989–1990-es rendszerváltástól éveken át „Országghatár” néven jelent meg. A lap, szabadságkorláta keretein belül igyekezett hűen tudósítani a határőrség szervezeti, szerkezeti átalakulásairól, fejlődéséről, fennállásának bő hat évtizeden át. A 2008-as rendőrségi integrációt követően megmaradt csonka szerkesztősége a „Zsaruba” betagozva az Országos Rendőrfőkapitányság intranetes lapjaként, „Rendő” néven öt éven át igyekezett lelkületével gazdagítani a rendőrség szakmai kultúráját, lehetőségei szerint továbbvíve, a „Határőr” sok évtizedes humánumát.

A „Határőr”, a Rendőrtiszti Főiskola (RTF) Határrendészeti Tanszékének megalakulásáról szóló, 1992. március 30-án megjelent tudósítással kezdte el a tanszék főbb történéseinek bemutatását. Ennek eseménysorát, bő másfél évtized múltán már a tanszék által rendezett, az integráció előtti utolsó, hagyományos és igényes határrendészeti napról szóló képes tudósítás zárja, a Rendészeti Szervek Kiképző Központjának Vágóhíd utcai sporttelepéről. Az apróbb hírek, információk, pályázati felhívások jellemzően a tanszék munkatársaitól, hallgatóitól származnak. A nagyobb terjedelmű cikkeket, elemzéseket ritkábban a tanszék vezetői, az interjúkat, riportokat jellemzően a szerkesztőség munkatársai készítették. Az eredeti cikkekből ideválogatott szemelvények, szándékaim szerint jól nyomon-követhetően kirajzolják a tanszék fejlődését, a határőrségi szervezet működésének hátterével.

„Határrendészeti tanszék a Rendőrtiszti Főiskolán: A Rendőrtiszti Főiskolán új tanszék kezdte meg munkáját. Dr. Bakondi György ezredes, a BM Határőrség törzsfőnök-helyettese a főiskola tanszékvezetői értekezletén mutatta be a határrendészeti tanszék új vezetőjét, dr. Virányi Gergely ezredest és munkatársait.

Mint Bakondi ezredes rövid ismertetésében megjegyezte, határőrtisztek eddig csak levelező vagy esti tagozaton és különféle tanfolyamokon tanultak a főiskolán, de szeptembertől beindulhat a nappali határrendészképzés is. A határőrség életében e jelentős változást hosszú előkészítő munka előzte meg.”¹

„Határrendészeti nap: A Rendőrtiszti Főiskola Határrendészeti Tanszéke a közelmúltban rendezte meg az immár hagyományos határrendészeti napot az Országos Rendőrfőkapitányság Vágóhíd utcai kiképzőközpontjában (ORFK-RSZKK). A nappali tagozatos hallgatók mellett a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Kara Határőr Tanszékének hallgatói, valamint az RTF-en végzett határőr kollégák közül is szép számmal jelentek meg. Kaposi Attila alezredes, az országos parancsnokság képzési osztályának vezetője köszöntötte az egybegyűlteket, majd látványos szakmai bemutatót követően a sporté lett a főszerep. Egyéb sportolási lehetőségek mellett egyéni és csapatversenyekre lehetett jelentkezni. Kispályás labdarúgás, kosárlabda, asztalitenisz, kötélhúzás, sportpisztoly- és légpuskaverseny szerepelt egyebek között a programban. A legtöbbeket persze a futball vonzotta: nyolc csapat (köztük az RTF Határrendészeti Tanszéke oktatóinak seniorválogatottja) küzdött egymással. A versenyszámokat követően a tanszékvezető, dr. Varga János ny. alezredes érmeket, serleget adott át a helyezetteknek. Mozgalmasan, baráti hangulatban telt el az integráció előtti utolsó tanszéknap, köszönet érte a képzési osztály, az RTF küzdősportok tanszéke és az ORFK-RSZKK munkatársainak, a szervezésben közreműködő másodéves hallgatóknak. A remények szerint jövőre hasonlóan nagy érdeklődés mellett bonyolíthatjuk le a következő határrendészeti nap rendezvényünket.”²

A határrendészeti napok megrendezését az RTF kezdetektől támogatta, hisz ez kiváló alkalom arra, hogy az ott tanuló diákok jobban megismerjék egymást és a meghívottak is átfogó képet kapjanak a diplomát adó határőrtisztképzésről: „A határrendészeti nap egyik érdekes programpontja volt az, amikor az oktatási intézmény határrendészeti szakán öt esztendeje végzett, tanulmányi vándordíjat elnyert tisztek tartottak beszámolót arról, miként alakult a sorsuk a diploma átvétele után. Mint az egyik vendég, Hautzinger Zoltán őrnagy – jelenleg a pécsi egyetem jogtudományi karán tanul – a pécsi határőr-igazgatóság gazdasági igazgatóhelyettesi szervezetének értékelő-elemző tisztje kifejtette: az utánuk következő határőrnemzedéknek azért lesz könnyebb, mert szinte beleszületik a határőrségnél

¹ Deák József: Határrendészeti tanszék a Rendőrtiszti Főiskolán. Országhatár, 1992/13, (március 30.) 2. o.

² M. Á.: Határrendészeti nap. Határőr, 2007/11, 9. o.

bekövetkezett változásokba.³

Néhány szemelvény a Határrendészeti Tanszék megalapításának történelmi, történeti előzményeiből. A rendszerváltást követően jelentős korszerűsödési folyamat indult a határőrségnél is. Dr. Korinek László, helyettes államtitkár, a Rendészeti Hivatal elnöke, egy belügyminisztériumi értekezleten elismerően szólva a határőrség 1991-es tevékenységéről, így folytatta: „Erre alapozva nyugodtan tekinthetünk a jövő elé, s folytathatjuk azt az öt évre tervezett átalakulást, amelynek végén a határőrség katonai jellege úgy módosul, hogy a hivatásos határrendészek és az akciószázadok megfelelnek majd a kihívásoknak; az államhatáron együttesen jelentkező rendészeti és elsődleges határvédelmi feladatoknak.”⁴

A határőrség kutatóinak tudományos tevékenysége már az átalakulást megelőzően szorgalmazta a szervezet korszerűsödését.

„A további elképzelések szerint olyan – a belügyminiszter közvetlen irányításával működő – önálló szervezetű határrendészet fog létrejönni, amely már nem lesz része a fegyveres erőknek. Mindehhez az a körülmény is hozzájárult, hogy hazánk az átalakulás időszakában, a fejlett országokba tömegesen igyekvő menekültek tranzitországává vált.”⁵

A BM Határőrség országos parancsnoka, Nováky Balázs vezérőrnagy a szervezetfejlesztés lényegét a „Határőr” főszerkesztőjének, Szabó József Jenőnek adott interjújában a következőkben foglalta össze: „Az elmúlt két-három esztendőben a kor követelményeinek megfelelően, a nyugat-európai példákat is figyelembe véve és adaptálva folytattuk, a határőrség átszervezését, egy valóban korszerű határrendészeti szervezet kialakítását. Jól lehet, nagyon hiányzik az ezt mindenben legitimáló, új határőrizeti törvény, de ez nem lehetett akadálya, hogy mi már most a jövőre tekintünk: vezetői állományunk, tisztikarunk, tiszthelyetteseink átképzése folyamatosan megtörtént... A rendészeti feladatkör, az államhatár biztonságos őrizete a ránk háruló határvédelmi feladatokkal együtt erkölcsileg feddhetetlen, felkészült, döntés- és cselekvőképes, e követelményeknek megfelelő tiszteket kíván, mindenekelőtt parancsoki szinten.” A korszerűsítés tehát folytatódik az új elemek beépülésével: az áttéréssel a hivatásos határőrizetre.”⁶

A megfogalmazódó és kialakuló új határőrségi feladatrendszer parancsolóan megkívánata, hogy nagyobb hangsúlyt fektessen a szervezet a képzésre. Erre fókuszált anyagaiban a

³ Ilonka Mária: Fiatal tisztek élménybeszámolója. Határőr, 2000/10, 21. o.

⁴ Szabó József Jenő (Szabó J. J.): A köz, a nemzet szolgálata – értekezlet a Belügyminisztériumban. Országhatár, 1992/7, 4–5. o.

⁵ Deák József: Aktuális témánk: A jövő határrendészetéért. Interjú dr. Prókai Béla ezredessel a hadtudományok kandidátusával a MHTT határőr-szakosztályának elnökével. Országhatár, 1991/51, 4–5. o.

⁶ Szabó J. J.: Különleges esztendő. Interjú Nováky Balázs vezérőrnaggyal a BM Határőrség országos parancsnokával. Országhatár, 1992/1, 4–5. o.

„Határőr” is, mint a főszerkesztő-helyettese, Magdus Tamás határőr alezredes interjújából is kiderül: „Idetartozik természetesen a sorozott állományú határőrök felkészítésétől a hivatásos katonák átképzésén keresztül a múlthoz képest lényegesen eltérő ismereteket igénylő és adó oktatási szisztéma. Úgy hiszem valóban felértékelődött a képzés, és ez így van rendjén. Kidolgoztuk a határőr-, illetve határrendészeti tisztképzés új koncepcióit a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán, illetve a Rendőrtiszti Főiskolán. Az érintett szakosztályok aktív közreműködésével megszerveztük és végrehajtottuk a hivatásos állomány alapfokú rendészeti átképzését, illetve az egyes szakbeosztásoknak megfelelő sajátos felkészítést.”⁷

A tanszék alapító vezetőjét már egyetemi doktori értekezésében is foglalkoztatta a szervezet, illetve a képzés katonai és rendészeti jellege között meglévő, nehezen összehangolható ellentmondás...

„A Zrínyi Miklós Katonai Akadémián rendezett nyilvános vitán védte meg egyetemi doktori értekezését Virányi Gergely határőr ezredes, a Kossuth Lajos Katonai Főiskola (KLKF) katonai tanszékének vezetője. Beosztásából, érdeklődési köréből is fakadóan kutatási feladatként, disszertációja anyagaként éppen a napjainkban rendkívüli aktualitással bíró témát választott. A határőrség mindinkább a kor követelményeinek megfelelő határrendészeti szervezetté alakul, ugyanakkor geopolitikai okok miatt hosszú ideig megmaradnak, megmaradhatnak bizonyos határvédelmi feladatai. Az elképzelt és többé-kevésbé kiszámítható jövőnek azonban most kell tükröződnie a tisztképzésben, már most választ kell találni a kérdésre, hogy milyen tudásanyaggal, készségekkel és természetesen milyen formák közepette kell fölverteznünk azokat az ifjakat, akik húsz-harminc (! DJ.) év múlva még irányítói, részesei lesznek az országhatár őrizetének, a határforgalom ellenőrzésének, a határrend fenntartásának. Mind a bírálók, mind a vitában felszólalók elismerően szóltak a Virányi Gergely ezredes által végzett tudományos munkáról, s egyúttal hangsúlyozták, hogy a főiskola határőrtiszt-képzése, ennek változatlan kettőssége vagy esetleges egységesítése olyan kérdéskör, amelyben nélkülözhetetlen a további tudományos kutatás. A bírálóbizottság a doktori értekezést, annak védését elfogadva, egyetemi doktori címre terjesztette föl Virányi Gergelyt.”⁸

A tanszék létrehozását követően; „Szentendrén ünnepi állománygyűlésen – amelyen megjelent és beszédet mondott dr. Bakondi György határőr ezredes, a BM Határőrség törzsfőnök-helyettese – búcsúztatták a Rendőrtiszti Főiskolán megszervezett és „üzembe lépő” határrendészeti tanszék vezetői gárdáját. A maroknyi határőrtiszt eddig a KLKF-n végezte

⁷ Magdus Tamás: Az eredmény záloga: Felkészültség. Beszélgetés Sárhegyi Antal alezreddessel a BM Határőrség kiképzési és oktatási osztályvezetőjével 1992/13, (március 30.) 4–5. o.

⁸ Simola Ferenc: A határőrtiszt-képzés kutatója. Országhatár, 1992/2, 7. o.

oktatói tevékenységét. Így dr. Virányi Gergely határőr ezredes és helyetteses, dr. Farkas János alezredes, valamint közvetlen munkatársaik. Mint ismeretes, a határórség jövőbeni feladatainak ellátásához a tisztképzés új rendszerének megteremtése vált indokolttá, s a szakmai feltételek alapján született meg a döntés az RTF-n és a KLKF-n végzendő tisztek felkészítéséről.”⁹

A határrendészeti szakra már kezdetben is nagy volt a túljelentkezés. A felvettek Körmenden végezték az előkészítő kurzust. „A körmendi Határőr kiképző és Továbbképző Intézetben az idén indul még egy nulladik évfolyam is, amelynek tagjai a Rendőrtiszti Főiskolán tanulnak tovább. A Rendőrtiszti Főiskolára meghirdetett harminc nappali, hatvan levelező helyre már most százhatan jelentkeztek. A másoddiplomás rendészeti képzésben huszonnégyen tanulnak, és tíz fő beiskolázására van lehetőségünk.”¹⁰

Az RTF-n létrehozott új tanszék a szervezési főigazgatósághoz a BM Határórség háttérintézményeként tartozott a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, és a Kossuth Lajos Katonai Főiskola határőr tanszéke mellett: „Így biztosított, hogy szellemi kapacitásuk a határórség szolgálatában folyamatosan hasznosuljon, s hogy a felsőfokú határőr szakemberek képzése is mindig a követelményeknek megfelelő legyen.”¹¹

Kiss Kálmán vezérőrnagy, a BM Határórség rendészeti főigazgatójának mondatai is kiemelik a határőrtiszt képzés jelentőségét: „Figyelmünket nem véletlenül összpontosítjuk a tanintézetekre. Például a katonai akadémián, a KLKF-n és a RTF-n az új követelmények alapján beindult tisztképzésre. Olyan tisztikart kell kialakítanunk, amely magatartásával, megjelenésével, gondolkodásmódjával reprezentálja a határórséget! Amelyik képes a jogállami követelményeknek megfelelően a kellő biztonsági garanciákat adó határőrzést, -ellenőrzést irányítani, szervezni, a változásokra-jelenségekre gyors felismeréssel és megfelelő módon reagálni.”¹²

A tanszék működésének első tapasztalatairól így beszélt a tanszékvezető:

„A Körmenden egyéves tiszthelyettesi felkészítésben részt vevő és sikeresen levizsgázó hallgatókról az első hetek tapasztalatai alapján kedvező megítélés született a főiskolán. A körmendi tananyag, amelynek összeállításakor kikérte a véleményünket az intézet, szervesen illeszkedik az ezt követő hároméves főiskolai képzés tananyagához. Itt már semmit sem ismételtünk meg abból, amit a körmendi oktatás adott. Mi a magunk részéről magas fokú

⁹ Magdus Tamás: Új tanszékvezetők, Határőr- és határrendész-tisztképzés Országhatár, 1992/11, 2. o.

¹⁰ Tüske Erika: Lesz munkánk bőven! Beszélgetés Hegyi János ezredessel, a BM Határórség országos parancsnoksága személyzeti-munkaügyi és szociális osztályának vezetőjével. Országhatár, 1992/27, 4–5. o.

¹¹ Szabó J. J.: Feladatrendszer és szervezet. Az Országhatár Magazin interjúja dr. Bakondi György ezredessel, a BM Határórség szervezési főigazgatójával. Országhatár, 1992/28, 4–5. o.

¹² Szabó J. J.: Mindent másként csinálunk? Interjú Kiss Kálmán vezérőrnaggyal a BM Határórség rendészeti főigazgatójával. Országhatár, 1992/31, 4–5. o.

elméleti ismeretanyaggal, vezetői, szervezői tudással, valamint a napjaink értelmiségijeit jellemző tulajdonságok kialakításával készítjük elő a hallgatók határrendészeti felkészültségét. A körmendi kiképzést egyébként rendszeresen figyelemmel kísértük. A határrendész-hallgatók a Rendőrtiszti Főiskolán semmilyen előnyös vagy hátrányos megkülönböztetésben nem részesülnek a rendőrhallgatókhoz képest. Hivatásos állományúként tanulnak, hivatásosoknak járó illetményt kapnak, amelyből fizetik a kollégiumi elhelyezésüket, étkezésüket, közlekedést stb. Elhelyezésük a Fogarasi úti szállón történt, ahonnan naponta bejárnak a főiskolára. Egy hónapra előre kell terveznünk tehát az egyéb elfoglaltságokat. Szeretnénk minél aktívabban bekapcsolódni a főiskola életébe, tettekkel bizonyítva hallgatóink szorgalmát, tehetségét.”¹³

A tanszék megalapításának első évfordulójára a lapban nagy, négyoldalas vezetőanyag készült. „A Magyar Köztársaság belügyminisztere 1992. szeptember elsejével határrendészeti szakot alapított a Rendőrtiszti Főiskolán. Az itt zajló tisztképzés előkészítésére és végzésére a Határőrség országos parancsnoka 1992. március elsejei időponttal határrendészeti tanszékot hozott létre. E tanszék alapvető feladata a nappali és levelező tagozatos határőrhallgatók és -tisztek másoddiplomás képzése, a főiskolán végzetek ötévenkénti továbbképzése, illetve a határőrség igénye szerint különböző tanfolyamok, továbbképzések előkészítése és lebonyolítása. A hitelesség kedvéért be kell vallanunk, hogy a Rendőrtiszti Főiskolán való látogatásunkkor a címben szereplő zöld lombú fákat vastag dér takarta, s nemhogy a kék eget, de még az orrunkat sem nagyon láttuk a — fönről lefelé számított — térdig érő ködben. Talán mondanunk sem kell, hogy a zöld lombú fáknak és a kék égnek ilyen értelemben más jelentése van...” Részlet a tanszékvezetővel, Virányi Gergellyel készített interjúból: „Mi az itt folyó nevelés és oktatás célja, s milyen tantárgyakat tanulnak a hallgatók? — A hallgatók közel húsz vizsgát, köztük két államvizsgát tesznek le. Magas a követelmény idegennyelvből és testnevelésből, továbbá a társadalomtudományi, történelmi felkészítés is kiemelt hangsúlyt kap. Oktató-nevelő munkánk alapvető célja, hogy a tiszt képes legyen a határforgalmi, illetve a határőrizeti kirendeltség vezetőjeként a határőrizeti, határforgalmi, hatáskörébe utalt bűnüldözési, szabálysértési, menekültügyi, idegenrendészeti és egyéb, a határrendészeti igazgatás körébe tartozó feladatokat megszervezni, vezetni. Az elvárás ugyanaz a harckészültségi, nevelési, kiképzési és ellátási feladatokat illetően, továbbá idegennyelvi, vezetéstudományi, számítástechnikai, jogi, igazgatásrendészeti, kriminalisztikai, kriminológiai

¹³ Deák József: Új és újjászületett tanszékek. Országhatár, 1992/39, 4. o.

és katonai ismereteit önállóan, alkotó módon tudja alkalmazni. — Az a hír járja, hogy egy rendkívül jó kollektívát sikerült összeverbuválni az új tanszékre. Hogyan érzi ezt a tanszékvezető? — Szó szerint, ahogy hírlík. Ez a csapat úgy állt össze, hogy az egymás iránt érzett kölcsönös bizalomra alapozva elbeszélgettünk. Nagyra értékelem a munkatársaimat, szakmailag, pedagógiailag, erkölcsileg egyaránt. Példaképei lehetnek egy új határőrizeti generációnak. Nem akarom dramatizálni, de kezdéskor pár géppapírral és húsz ceruzával költözködtünk. Így is vállalták.”¹⁴

A rendszerváltást követően az RTF-n is megkezdődtek a változások, amire egyik példa az első főiskolai nap... „Pályakezdők és profik. Főiskolások és egyenruhások. Rendőrök, olyanok, akik két napig semmi mással nem töltötték az idejüket, mint vetélkedtek. Hiszen a Rendőrtiszti Főiskola hallgatói – az iskola történetében először – végre elérték, hogy főiskolai napokat tarthattak, ugyanúgy, ahogy azt más főiskolákon már régóta szokták.”¹⁵

Ekkor még nem lehetett sejteni, hogy pár év múltán már ilyen gólyabálra is sor kerülhet:

„Első évesek, Gólyák, Felvételt nyertek ugyanis. Örömmel értesítették őket erről az előző nyáron egy A4-es lapon. És ők is örültek, és beiratkoztak, megismerkedtek, és készültek. A gólyabálra. Bemutatkoztak a vezetőségnek, amelynek tagjai ez este alatt megtudhatták, az újaknak nem csak a pontszáma felelt meg. Humoruk, is van. Bármelyik tévécsatorna megirigyelhette volna azt az előadást, amit itt láthattunk. A gólyák kifigurázták magukat, a szakmát, amit hivatásuknak választottak, főnökeiket, és azokat is, akik évekkkel ezelőtt ugyanilyen gólyabált rendeztek... Egy valamire kell majd figyelniük. Ha elvégezték az iskolát, és a havi fizetésüket veszik majd fel, akkor se veszítsék el humorérzéküket.”¹⁶

Ugyanebben az évben, 2000-ben a tisztavetés: „A hetedik: Hetedik hó hetedikén a hetedik alkalommal avattak tiszteket a Budai Várban. A 212 nappali tagozatos végzős hallgató közül összesen 20 határőr tette le az esküt, ketten kitüntetéssel végeztek.”¹⁷

Ebből az évből visszatekintő értékelés a határrendész tisztképzésről: „A határrendész tisztképzést az eltelt nyolc évben több ütemben korszerűsítettük, továbbfejlesztettük. A feladat: olyan határrendészeti szakemberek képzése, akik a főiskola általános képzési céljának teljesítésén túl képesek egyrészt végrehajtóként a határőrizeti, a határforgalom-ellenőrzési, határrendészeti igazgatási és bünyügyi felderítési feladatok önálló elvégzésére, másrészt e

¹⁴ Szendrei Mihály: Zöld lombú fák, kék ég alatt – Új tisztek új módon. Országhatár, 1993/2. 8–11. o.

¹⁵ Tüske Erika: Főiskolai napok Az RTF-en először. Országhatár, 1992/17, 32. o.

¹⁶ Kálazy Judit: Gólyák bálja. Határőr, 2000/2, 2. o.

¹⁷ Kálazy Judit: A hetedik. Határőr, 2000/14, (Hátsó borító) 34. o.

szakterületeken a helyi, területi és központi szervezetekben, továbbá a háttérintézményekben vezetői munkakörök ellátására. A szakon kilenc szakmai tantárgyat oktatunk, 842 órában, ami a 2880 órás képzési idő 29,3%-a. A szakmai felkészítés három pillérét a főiskolán végzett oktatás, a szakmai szervezetnél kihelyezett gyakorlati foglalkozások és a szakmai gyakorlatok alkotják.”¹⁸

A következő évben nem csak a felvett határrendész hallgatók számában bővült a képzés. „A főiskola levelező tagozatára összesen 1308 fő jelentkezett, közülük 145-en a határrendészeti szakra. Valamennyien a Határőrség hivatásos állományának tagjai, 20 és 38 év közöttiek. Az első évfolyam levelező és nappali tagozatán határrendészeti szakon 53 hallgató kezdte meg tanulmányait; rövidesen követi őket az első ízben 2002. januártól induló „keresztféléves képzés” levelezés osztálya 30 fővel. E képzési formán olyan hivatásos állományú tiszthelyettesek vehetnek részt, akik munkáltatói támogatást kapnak; utánuk a Határőrség félévente 50 000 Ft tandíjat fizet. A Határőrség tiszti létszámigényének biztosítása érdekében a 2002 őszén induló új tanévtől az eddigi, évfolyamonkénti egy nappali tagozatú osztály mellett még egy osztály kezd majd meg a tanulmányokat. A főiskola - összhangban a más felsőoktatási intézmények felvételi rendjével - évenként felvételi pályázati felhívást bocsát ki, amely részletesen tartalmazza a határrendészeti szakra való jelentkezés és felvétel feltételeit.”¹⁹

„A régen várt képzési forma: a hazai szakképzési rendszert meghatározó törvényi szabályozásnak megfelelően iskolarendszeren kívüli képzés keretében határrendész szervező (tiszt) felsőfokú szakképzés beindításáról született döntés a közelmúltban, és a napokban tartott megnyitóval kezdetét vette az új képzési forma egyéves tanfolyama.”²⁰

„Ady-ligeten a Rendőrtiszti Főiskola Vezetőképző és Továbbképző Intézeténél, a tízszer egyhetes oktatási forma polgári felsőfokú végzettséggel rendelkezők részére nyújt levelező jellegű felkészítést. Főiskolai diplomát ugyan nem ad, de feljogosítja a Határőrséget arra, hogy a végzeteket tiszti rendfokozatba és munkakörbe kinevezze. A mintegy kétszáz órás szakmai tananyag fészített tempó mellett is csak a főiskolai tananyag egy részét képes közvetíteni... Az idén, 2005-ben, egy huszonöt fős osztálynyi helyünk volt a levelező képzésre, ahová belső pályázók (tiszthelyettesek) és a középiskolából jövők jelentkezhettek. A 277 pályázóból tizennégyen a rendészeti szakközépiskolából hozott kiváló eredményük és az alapfokú C típusú nyelvvizsgájuk alapján felvételi vizsga nélkül bekerültek. A maradék tizenegy hely betöltésére

¹⁸ Virányi Gergely: A határrendész szakról. *Határőr*, 2000/17, 17. o.

¹⁹ Bene Imre: Több hallgató a határrendészeti szakon. *Határőr*, 2001/15, 21. o.

²⁰ Bíró Sándor: Határrendész szervezők felsőfokon. *Határőr*, 2001/15, 15. o.

263-an versengtek. A nappali képzés ötven helyére 441-en jelentkeztek, csaknem harmadával többen, mint egy évvel korábban.²¹”

A határrendész hallgatók tehetségét bemutató sok anyag közül csak néhány: „A Rendőrtiszti Főiskola határrendészeti tanszékének frissen diplomázott nappali tagozatos hallgatója, Mizsák Éva főhadnagy 21 esztendő. A rendfokozata azt bizonyítja, hogy kiváló tanulmányi eredményéért kapta meg a főhadnagyi csillagokat. A tudományos diákköri munkában is kiemelkedőt alkotott, mintadossziét készített. Dolgozatának címe: „A Határőrség idegenrendészeti tevékenységének és eljárásának bemutatása egy ügy kapcsán.” Mizsák Éva munkája egy fiktív határátlépést és annak jogi következményeit dolgozta fel, és bemutatta, hogy a külföldivel szemben a Határőrség milyen idegenrendészeti eljárást fogatosított, milyen határozatok születtek és hogyan kell egy ilyen jellegű eljárást lefolytatni.”²²

„Vájlok László főhadnagy, a Rendőrtiszti Főiskola határrendészeti tanszékének oktatója mindössze 27 éves. Az RTF-en végzett, kiváló diplomával, 1995-ben. A diplomamunkáját, amelyet az államhatárral összefüggő bűncselekményekből írt, az Országos Tudományos Diákköri Konferencián is díjazták. Amikor az RTF-en létrehozták a szakmai tanszéket, abban az évben mindjárt országos tudományos diákköri találkozót is szerveztek, akkor Vájlok főhadnagy a büntetőjog témakörét választotta. Ezután Hegyeshalomra, a határőrizeti kirendeltségre került. A fiatalember imigyen summázza az államhatáron tapasztaltakat: — Jó lecke volt. Nem akadt olyan terület, bűncselekményfajta, amellyel ne találkoztam volna. Közben felvételiztem a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem jogi karának levelező tagozatára. Munkahelyi elfoglaltságom miatt azonban fel kellett függesztenem a tanulmányaimat. A Rendőrtiszti Főiskolára 1998. július 1-jén kerültem oktatónak, főiskolai tanársegédnek. Jelenleg határőrizeti ismereteket oktatok, s a kutatómunkámat is erre a témakörre koncentrálok.”²³

A határőrségi átalakulás korabeli gyorsaságát ez az értesítés is jól érzékelteti: „Értesítjük a RTF hatrendészeti szakirány levelező tagozatára jelentkezett kollégákat, hogy a korábban a szakfelvételi témaköreiben megjelölt két szabályozó – az 52/1996. OPK-parancs a Határőrség Idegenrendészeti feladatainak végrehajtására és a 9/1994 RFI-intézkedés a Határőrség Országos Parancsnokság és a Menekültügyi és Migrációs Hivatal közötti együttműködési

²¹ Deák József: Csaknem tízszeres a túljelentkezés. *Határőr*, 2004/1. 18. o.

²² Ilonka Mária: Mintadosszié az idegenrendészeti intézkedésekről. *Országhatár*, 1999/17, 21. o.

²³ Ilonka Mária: Kutatja és tanítja a határőrizetet. *Határőr*, 1999/22. 28. o.

megállapodás végrehajtására – időközben hatálytalanná vált. Az említett szabályzók ennél fogva, a megjelentekkel ellentétben nem képezik a felvételi vizsga tárgyát.”²⁴

A Határrendészeti Tanszék fokozatosan bekapcsolódik a rendészeti oktatás nemzetközi vérkeringésébe, majd a főiskola és a határőrség tudományos életébe is. „A szlovák rendőrségi testület akadémiájának határőrségi, idegenrendészeti és polgári védelmi tanszéke együttműködési megállapodást írt alá még 1994-ben a magyar Rendőrtiszti Főiskola határrendészeti tanszékével. Így kerülhetett sor április elején hat magyar főiskolás és egy kísérő tanár Szlovákiába utazására, amit nem sokkal később — ugyancsak tapasztalatcsere céljából — a szlovák hallgatók viszonzottak. A vendégek megismerkedtek a Rendőrtiszti Főiskola két kabinetjével, tájékoztatót hallgattak meg a határrendészeti tanszék tevékenységéről, s ellátogattak Nyírbátorba is.”²⁵

„A Magyar Hadtudományi Társaság határőr szakosztálya 2000. március 23-án tudományelméleti konferenciát tartott a Rendőrtiszti Főiskolán, az intézmény határrendészeti tanszéke közreműködésével, valamint a Határőrség és a főiskola vezetésének támogatásával a „honvédelem, rendvédelem, rendészet” témakörben.”²⁶

„Megjelent a Magyar Rendészet, a Rendőrtiszti Főiskola és Rendészeti Vezetőképző, Továbbképző és Kutatóintézet szakmai, tudományos folyóirata első évfolyamának harmadik-negyedik száma, amelyben két határrendészettel összefüggő tanulmányi is szerepel.”²⁷

Pillanatfelvétel a félévtizedes főiskoláról. „A hatodik tanévet kezdte meg szeptemberben a Rendőrtiszti Főiskola határrendészeti tanszéke. A nappali és a levelező tagozaton, az alapismereti és szaktanfolyamokon eddig több mint 500 határőrtiszt szerzett diplomát, s ma már ők alkotják a kirendeltségek, a közösségi szállások beosztott tiszti állományának a gerincét. A mostani tanévben a nappali tagozaton három, a levelező tagozat négy évfolyamán összesen négy osztály hallgatói tanulnak. A nappali hallgatók a három év alatt 2880 órában kapják meg a képzést, a határrendészeti tanszéken ennek 57 százaléka elméleti, 43 százaléka gyakorlati foglalkozás. Ma a Határőrség, a határrendészet minden egyes területét számtalan új szabály járja át, amiről szót kell váltani, amit azonnal oktatni kell a Rendőrtiszti Főiskolán. A négy szakcsoport átfogja a határőrség tevékenységének teljes vertikumát.”²⁸

Már a tanszék kezdeti időszakában megjelenik a hallgatók, közvetlenül a végrehajtásban, akár

²⁴ Virányi Gergely ezredes, tanszékvezető: Közlemény. Határőr, 1999/6, 21. o.

²⁵ Tanyik József: Egyenruhás diákok tapasztalatcserén. Határőr, 1999/9. 26. o.

²⁶ Beregnyei József: Honvédelem, rendvédelem, rendészet. Határőr, 2000/8. 18. o.

²⁷ Bene Imre: A határrendészet elmélete. Határőr, 2000/21, 31. o.

²⁸ Danyi József: Határrendészek a Rendőrtiszti Főiskolán. Határőr, 1997/25, 13. o.

közvetlenül határon, vagy határőr kerületeknél, határrendészeti igazgatóságokon történő gyakorlati oktatása, amely az évek során egyre magasabb szintre fejlődött.

„Pad, térkép, tábla, szabályzatok, füzetek, hosszú, fárasztó előadások és persze még sok minden, ami körülveszi a határőr hallgatókat a Rendőrtiszti Főiskolán. Nem csoda, hogy amikor a hallgatók „kiszabadulnak” a tanteremből, s kirendeltségekhez, századokhoz, igazgatóságokhoz látogatnak, új fények csillognak a szemekben, megláthatják az igazi határőrszolgálatot.”²⁹

„Húszfős a Rendőrtiszti Főiskola nappali tagozatos elsőéves határőrosztályának a létszáma: 15 fiú és 5 leány. Kis Attila alezredes, a tanszék határőrizeti szakcsoportjának a vezetője szerint mindannyian nagyfokú érdeklődést tanúsítanak a szakmai tantárgyak iránt, lelkesek a tantermi és a tantermen kívüli foglalkozásokon... Október elején az osztály háromnapos kihelyezett foglalkozáson vett részt a nagykanizsai igazgatóság tornyiszentmiklósi és rédicsi határőrizeti kirendeltségén. Közismerten ez a szlovén határszakasz a legmozgalmasabb az országban, mindannyian nagyon várták, hogy a nappali elméleti foglalkozások után éjszaka kint a terepen, „éles helyzetben” is dolgozhassanak.”³⁰

„Kihelyezett foglalkozáson vettek részt a Kiskunhalasi Határőr-igazgatóságon a Rendőrtiszti Főiskola Határrendészeti Tanszékének nappali tagozatos hallgatói Kiss Lajos határőr alezredes vezetésével. A harmadéves hallgatók az igazgatóságról szóló általános tájékoztatót követően betekintést kaptak a határrendészeti és a bevetési osztályon folyó szakirányító munkába. A háromnapos program során ellátogattak Kelebiára, ahol a helyi határrendészeti kirendeltség belső ellenőrzési munkájával, informatikai rendszereivel ismerkedtek. Az idegenrendészeti központban az idegenrendészeti ügyintézés tudnivalóiról, mesterfogásairól kaptak ízelítőt, majd megtekintették a Határrendőrség megalakulásának 100. évfordulója alkalmából megnyílt emlékszobát, ahol nyomon követhették a Határőrség történetét. A tanulmányút tapasztalatait Csorba Sándor határőr ezredessel, rendészeti igazgatóhelyettessel osztották meg a jövő határőrtisztjei.”³¹

Zárógyakorlatra pedig honvédségi objektumban is sor került. „A Rendőrtiszti Főiskola határrendészeti tanszékének nappali tagozatos hallgatói zárógyakorlaton vettek részt a Magyar Honvédség Központi Tiszthelyettes Szakképző Iskolája csobánkai kiképzőbázisán. A hallgatók határrendészeti akció végrehajtását gyakorolták: a harmadévesek vezetői, parancsnoki beosztásokat töltöttek be, illetve az akcióörzsben dolgoztak, míg a járőrparancsnokok és a

²⁹ Danyi József: Határőr hallgatók Balassagyarmaton. *Határőr*, 2000/3, 14. o.

³⁰ Danyi József: Tanóra Rédicsen és a főiskolán. *Határőr*, 2000/24, 6. o.

³¹ Németh Zoltán: A jövő határőrtisztjei a végeken. *Határőr*, 2006/5, 10. o.

járőrtársak az első- és másodéves hallgatók voltak. A gyakorlóbázis a helyzetbe állításnak megfelelően átalakult keleti viszonylatú, külső határral rendelkező kirendeltséggé, melynek működési területén embercsempészek által vezetett illegális migráncsoport megjelenésével kellett számolni. A zárógyakorlatra a Határőrség a hallgatók rendelkezésére bocsátotta a rendszeresített legmodernebb technikai eszközöket, így például hőkamerával felszerelt gépjárművet, mobil bevetési központot, korszerű járőrfelszereléseket. A határrendészeti „akció” a keresett személyek elfogásával sikeresen zárult, a gyakorlaton mind a hallgatók, mind pedig a technika kiválóra vizsgázott.”³²

1999-ben az RTF-n belül a Határrendészeti Tanszék a határőrtisztek uniós felkészítésében is jelentős részt vállalt: „Az Európai Unió magyarországi irodája időről időre pályázatot ír ki, s az elmúlt esztendőben a Rendőrtiszti Főiskola elnyerte a Tempus-projekt támogatását. Féléves előkészítő tevékenységet követően most a főiskola ad otthont a határőrségnél, a rendőrségnél dolgozó felnőttek távoktatási programjának és júniusban, júliusban, augusztusban háromnapos, összevont foglalkozásokat tartanak. A határrendészeti tanszék hallgatói két elnyert pályázat óráit is látogathatják: az egyik csoport az Europol (az európai rendőrség) tapasztalatairól, a másik pedig a schengeni határőrizeti rendszerről hallgathat előadásokat. A 25-25 hallgatót célszerűen osztották be: az egyik csoportban 20 határőr és 5 rendőr, míg a másikban 20 rendőr és 5 határőr vesz részt. A Rendőrtiszti Főiskola Határrendészeti Tanszékének vezetőjétől dr. Virányi Gergely ezredestől tudjuk, hogy az elindított Tempus-projekt két évig tart. Öt-hat csoportban, mintegy 130 határőrtisztnak tudnak így, egymás után továbbképzést nyújtani. A külföldiek mellett a főiskola oktatói és a Határőrség szakemberei tartják az előadásokat.”³³

„Határellenőrzés az Európai Unióban címmel jelent meg az első magyar könyv az Európai Unióba, illetve a schengeni egyezménybe belépő országok határrendészeti tapasztalatairól – írta dr. Parádi József, a Határrendészeti Tanszék oktatója, a Hanns Seidel alapítvány által kiadott tankönyvről.”³⁴

Hamar eltelt a tanszék első évtizede... „Immáron tíz év telt el a Rendőrtiszti Főiskola határrendészeti tanszékének megalapítása óta. Tíz év nem olyan hosszú idő a Határőrség történetében, a határőrtiszt-képzésben, ám ez az időszak jelentőségét tekintve mégis történelminek mondható. Dr. Virányi Gergely határőr ezredes, a tanszék első vezetője ma a RTF főigazgatójának általános helyettese így ír erről: „A határőrtiszt-képzést tekintve olyan

³² Bercse László hallgató: Gyakorlat Csobánkán. Határőr, 2002/7, 17. o.

³³ Ilonka Mária: Lendületben a Tempus. Határőr, 1999/15. 10. o.

³⁴ Kálazy Judit: Határellenőrzés az Európai Unióban. Határőr, 2000/14. 19. o.

nagy horderejű fejlesztést kellett végrehajtani, amelyre az előző három évtizedben - az ETI-n és a ZMKA-n történt határőr szakalapítás óta - nem volt példa. ... Dr. Fórizs Sándor határőr ezredes, a tanszék vezetője elmondta, hogy a főiskola kiváló háttérrel ad a határrendészeti tanszéknek; a különböző szaktanszékek tanárai magas szinten oktatják a határőrhallgatókat egyebek mellett jogra, idegennyelvre, vezetéselméletre.”³⁵

Az RTF képzésében hamarosan megjelentek a komplex rendészeti vezetési gyakorlatok is. „Az idén először rendeztek a Rendőrtiszti Főiskola végzős évfolyama részére komplex rendészeti vezetési gyakorlatot. Az ötlet dr. Fórizs Sándor határőr ezredes, oktatási rektorhelyetteshez fűződik, aki a minél gyakorlatiasabb oktatás híve. A szervezéssel a határrendészeti tanszék, azon belül dr. Varga János határőr alezredes, tanszékvezetőt bízta meg. A lényeg: egy olyan, a valóságot megközelítő helyzetet kellett kidolgozni, amelyben minden szakon, minden egyes hallgatónak megvan a maga tennivalója, s amelynek a végrehajtásával kellő tapasztalatokat szerezhetnek a vezetői munkában.”³⁶

„Dr. Varga János PhD határőr alezredes, főiskolai tanár, a határrendészeti tanszék vezetője arról tájékoztatta lapunkat, hogy a főiskola kiváló feltételrendszert biztosít a korszerű tisztképzéshez és ahhoz, hogy a Határőrség megrendelői érdekei érvényesüljenek. A határrendészeti tanszék és szak 1992-es alapítása óta 502-en részesültek nappali és levelező tagozaton határrendész szervezőtiszti képzésben, míg másoddiplomát ez időszak alatt 12-en szereztek. Jelenleg 241 hallgató folytat tanulmányokat a tanszéken. A szükséglet és a képzés közötti koordináció biztosítja azt, hogy az itt végzett hallgatók mindegyike képes tiszti beosztások ellátására. Az évek során megkülönböztetetten figyelemmel voltak a képzés rendszerének, tartalmának folyamatos korszerűsítésére. A Határőrség sokoldalúan támogatja mind a hallgatók, mind az oktatók gyakorlati felkészítését, tapasztalatszerzését. A képzésben az elmélet és gyakorlat aránya eddig 50-50 százalék volt, a gyakorlati képzést erősítve annak arányát nemrég 62,57 százalékra emelték. Tervszerű és differenciált személyiségformáló munka keretében - tanórán és azon kívül - fejlesztik a hallgatók alaki fellépését. Ennek eredményeként a legutóbbi alaki szemlét a határőrök kiválóra teljesítették. Széles körű a tanszék hazai és nemzetközi együttműködési rendszere, a tisztképzésbe (pályázatok és egyéb lehetőségek útján) igyekeznek külső forrásokat is bevonni. Varga alezredes a lehetőséget megragadva lapunkon keresztül is megköszönte a határrendészeti tisztképzéshez nyújtott személyes támogatásokat!”³⁷

³⁵ Bene Imre: Tízéves a tanszék. Határőr, 2002/6, 14–15. o.

³⁶ Rendészeti vezetési gyakorlat az RTF-n Határőr, 2006/7 14–15. o.

³⁷ Bene Imre: Határőrök a főiskolán. Határőr, 2006/8, 15. o.

„A Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Karának végzős hallgatói a Szent Korona másolata és a történelmi zászlók előtt, dr. Orbán Viktor miniszterelnök, dr. Pintér Sándor belügyminiszter, dr. Hende Csaba, honvédelmi miniszter és a tábornoki kar jelenlétében tették le a tiszti esküt. A kar az idén 76 hallgatót ad a rendőrségnek, akik bűnügyi, gazdaságvédelmi, igazgatás és határrendészeti szakirányokon végeztek... Az NKE Rendészettudományi Kara a magyar felsőoktatásban egyedülként folytat rendészeti képzést, a végzetek iránt pedig nagy a kereslet: a jogelőd főiskola diplomás pályakövetési rendszere szerint a végzetek 98 százaléka tudott elhelyezkedni. A Nemzeti Közszerológati Egyetem idén január 1-jén jött létre három jogelőd intézményből: integrálódott a Rendőrtiszti Főiskola, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és a Budapesti Corvinus Egyetem Közigazgatás-tudományi Kara”³⁸

A „Határőr”-ben, a Határrendészeti Tanszékről megjelent, szemlézett anyagok jó háttérül szolgálhatnak a tanszék napjainkig szóló történetének tanszéki összefoglalójához: "A Rendőrtiszti Főiskolán 1992-ben a rendőri szakok mellett egy új szak is indult, a határrendészeti. A szak alapítását a 80-as évek végén, 90-es évek elején bekövetkezett társadalmi, politikai változások tették szükségessé. A Magyar Köztársaság jogállammá történő átalakulása egy új típusú, döntően rendészeti tevékenységet ellátó, hatékony Határőrség kialakítását, működtetését tette szükségessé. A Határőrség – a rendszerváltozás előtt – a korábbi elvárásoknak megfelelően, alapvetően katonai módszerekkel látta el feladatát. A szervezet tisztjeit korábban a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán képezték. A rendszerváltozás után azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az új típusú szervezethez más felkészültségű tisztekre van szükség, mint amelyek képzésére egy katonai főiskola általában képes. Az egyedüli és kézenfekvő megoldás az volt, hogy az ország egyetlen rendészeti ismeretek oktatására szakosodott főiskoláján, a Rendőrtiszti Főiskolán kell szakot alapítani. A szak tantervének összeállítására, gondozására, a szakmai tantárgyak oktatására, a Rendőrtiszti Főiskolán 1992-ben megalakult a Határrendészeti Tanszék. A szakon kialakított képzési rendszernek teljesítenie kellett a hazai felsőoktatás jogszabályban megfogalmazott általános követelményeit, illetve a megrendelő rendvédelmi szerv, azaz a Határőrség speciális elvárásait is...

A határrendészeti szakot 1991-ben hirdettük meg először. A képzés ekkor egy év előképzést és három év főiskolai oktatást foglalt magába. Nappali tagozaton az előképzés 1991-ben indult be, a főiskolai oktatást 1992-ben kezdtük meg. Az egyéves előképzést a körmendi rendészeti

³⁸ Deák József: Tisztavatás a Várban. Rendőr 2012/5-6, 3. o.

szakgimnázium jogelődje, az akkori Szent László Határrendész-képző Szakiskola biztosította. Levelező tagozatra 1992-ben vettünk fel először hallgatókat.

Határőrségi kezdeményezésre 2002-ben indítottunk egy térítéses, úgynevezett levelező keresztévfolyamot is, amelynek tanterve megegyezett a levelező tagozatával. Az eltérés a két képzési forma között csak a térítésben, az összevonások időpontjában (péntek, szombat), illetve abban volt, hogy a tanévek egy félévvel el voltak csúsztatva a megszokott őszi kezdéshez képest. 2006-ban a bolognai folyamatnak megfelelően kidolgoztuk a Bsc. képzésnek megfelelő tananyagot. A követelményeknek megfelelően a főiskolán két szakot akkreditáltak: egy bünyügyi-igazgatási és egy rendészeti igazgatási szakot. A korábbi határrendészeti szak a rendészet-igazgatási szakon belül – mint határrendészeti szakirány működött – tovább.

2008. január 1-jével a rendőrség és a határőrség integrálódott, és egy új rendőrség jött létre. A szak mögül a „megrendelő szerv”, a határőrség megszűnt, jogutódja a rendőrség lett. A határőrség - rendőrség integrációja természetesen a tanszék által oktatott tantárgyszerkezet és a határrendészeti tananyag átalakítását igényelte. A szorosan a határőrség létéből fakadó tantárgyakat, mint például a „Határőrségi gazdálkodás” megszüntettük. Az így felszabaduló tanórákkal erősítettük a kriminalisztikai, bünyügyi és intézkedéstaktikai képzést.

A képzésben nagy gondot fordítunk a gyakorlatias oktatásra. Így a hallgatók az előadások és szemináriumok mellett a szakmai főtárgyakban gyakorlati foglalkozásokon próbálhatják ki, fejleszthetik tovább elméleti ismereteiket. Amennyiben a helyszín, illetve a végrehajtásban összegyűlt tapasztalatok hatékony átadása indokoltá és lehetővé teszi, a foglalkozásokat a szakmai szerveknél vezetjük le.

Az oktató munka végzése mellett a tanszéken figyelmet fordítunk a hallgatók személyiségformálására, nevelésére is, mert meggyőződésünk, hogy a hallgató nem egyik napról a másikra, a diplomaosztó utáni tisztavetési aktussal válik tisztté, hanem ez csak a képzés teljes folyamatában lehetséges. A tanulmányi tevékenység, a tárgyi tudás megszerzése a képzésnek döntő, de „csak” egyik összetevője. A tanszéken olyan példaértékű szolgálati és munkarend, fegyelem, alakítás kialakítására és fenntartására törekszünk, amely a hallgatónak tartást ad, megedzi és hozzászoktatja a tisztai beosztásban rá váró feladatokhoz, terheléshez. Valljuk, hogy az egyetemnek, a tanszéknek meg kell teremtenie önálló, sajátos arculatát, atmoszféráját, amellyel a tanintézet, illetve a tanszék minden oktatójának, tisztjének azonosulnia kell. Az egyetemen fontos, hogy az oktatók, tisztok példamutatóan végezzék feladataikat, legyenek egységesek a követelménytámasztásban, legyenek igényesek a hallgatókkal, de önmagukkal szemben is.

A szak fennállásának húsz éve alatt összegyűlt tapasztalatok egyértelműen igazolják, hogy a

szak alapítása az egykori Rendőrtiszti Főiskolán helyes döntés volt.

A szak kialakításában, és működtetésében végzett munkája miatt elismerés illeti tanszékünk valamennyi volt oktatóját, így Farkas János ny. hőr. alezredest, Dr. univ. Dsupin Ottó ny. hőr. ezredest, Dr. Cseh József ny. hőr. alezredest, Szücs János ny. hőr. alezredest, Szarvas János ny. hőr. ezredest, Dr. Székelyhidi István ny. hőr. alezredest, Lakatos Gábor hőr. őrnagyot, Varga Béla ny. hőr. alezredest, Dr. Csentes Zoltán ny. hőr. ezredest, Ecet Pál hőr. századost, Lovass Attila ny. hőr. őrnagyot, dr. Boros Zsuzsanna ny. hőr. alezredest, Simon Ferenc r. alezredest, Nagy Gábor alezredest, Dörner Péter ny. hőr. alezredest, Szádvári László ny. hőr. alezredest, Kis Attila ny. hőr. alezredest, Székely Kornél hőr. századost, Heller László hőr. századost, Hanuska Miklós hőr. századost, Vass Ferenc ny. hőr. alezredest, dr. Vajta István ny. hőr. alezredest, Barkó József pü. őrnagyot, Török Sándor hőr. alezredest, Dr. Molnár Ákos r. őrnagyot, Dr. Székely Zoltán r. őrnagyot, Hollós Tamás r. főhadnagyot. Három volt tanszékvezetőnk Dr. Virányi Gergely ny. hőr. és Dr. Fórizs Sándor ny. r. dandártábornokokat és Dr. Varga János ny. hőr. ezredest. Szívesen emlékezünk megbízható, és lelkiismeretes gazdasági segédelőadóinkra, és titkársági dolgozóinkra, így: † Kajári István ny. hőr. főtörzszászlósra, Virág Róbert törzszászlósra, Korda András főtörzssőrmesterre, Horváth Péternére, Makai Aladárnéra, Gyárfás Emesére, Schmidt Rita Emesére, Nagyházi Lindára, Juhos Katalinra, Gönczi Andreára, † Dunavölgyi Szilveszternére, Székely Jánosné Ágira és Gál Rózára.”³⁹

³⁹ A tanszék története: <https://rtk.uni-nke.hu/oktatasi-egysegek/hatarrendeszeti-tanszek/rolunk> Letöltve 2022.08.23.

Kakócz Krisztián

A tranzitónák a menekültügyi hatóság és a rendőrség feladatrendszerében, avagy fogvatartás-e vagy sem a tranzitónában történő elhelyezés?

Bevezetés

Az elmúlt évtizedben korábban rég nem tapasztalt mértékben nőtt a közel-keleti és az észak-afrikai térségből az Európai Unióba irányuló migráció mértéke. A kiváltó okokat vizsgálva mindkét térségre jellemző, hogy a gazdasági és a demográfiai folyamatok nincsenek összhangban, a népesség növekedése megoldhatatlannak tűnő problémákkal szembesíti az országok vezetését, melyek egyben komoly társadalmi és politikai feszültséget okoznak. A 2011-es „Arab Tavasz” forradalmi több országban alapjaiban rengették meg a társadalmi rendet és a kormányzati struktúrát.¹ A működésképtelenné vált kormányzati és ellátási rendszerek, a kialakult polgárháborús helyzet, valamint az ebből nagyon hamar előnyt kovácsoló terrorszervezetek térnyerése miatt emberek milliói voltak kénytelenek elhagyni hazájukat, tömegek indultak Nyugat-Európa irányába. A nyugat-balkáni útvonalon rendkívüli mértékben emelkedett a migráció, ezért Magyarország déli határát korábban rég nem tapasztalt nagyságú migrációs hullám érte el.²

1. A tranzitóna létrehozásának okai

A kétezres évek közepétől általánossá vált az a gyakorlat, hogy a Magyarország területére érkező migránsok többsége az idegenrendészeti eljárás alóli kibúvás, a kitoloncolás elkerülése érdekében az elfogása után azonnal menedékkérelmet terjesztett elő. Az illegális migráció növekedését tapasztalva a rendőrség a menedékjoggal visszaélés megakadályozása érdekében 2010 áprilisától a schengeni külső határon elfogott minden olyan személyt, aki jogellenesen lépte át az államhatárt, és a személyazonossága nem volt ismert, őrizetbe vette és a menekültügyi eljárás időtartama alatt is őrizetben tartotta.³ 2012-ben azonban ezzel az eljárással

¹ Lippai Zsolt – Fekete Tamás (2020): 1995–2015 Egyiptom - Többnemzeti Erők és Megfigyelők, Magyarország 20 éves szerepvállalása. *Szakmai Szemle*, 18(4), 93.

² Kakócz Krisztián (2023): A rendőrség idegenrendészeti fogvatartási helyeinek fejlesztése. *Magyar Rendészet*, 2023/2, 22.

³ Balázs László (2017): Az idegenrendészeti hatóság tevékenysége rendkívüli migrációs helyzetben. *Belügyi Szemle* 2017/2. 6.

szemben kifogással élt az Európai Bizottság a menekültügyi tárgyú „EU Pilot” ügyben. Álláspontjuk szerint a magyar hatóságoknak nem volt jogalapja a menekültkérelemmel élő külföldiek idegenrendészeti őrizetben tartására. Ennek következtében a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény módosítását követően 2013. január 1-jétől már nem volt lehetőség a menedékkérelemmel élők fogva tartására. Ez jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy rendkívüli módon megemelkedett a Magyarországra illegálisan érkezett, majd menekültkérelemhez folyamodó külföldiek száma. Esetükben a hatóságoknak nem volt lehetősége a mozgásszabadságuk korlátozására, akik így ezt kihasználva szabadon tovább tudtak utazni a nyugat-európai célországok irányába.

A helyzet megoldása érdekében a jogalapul szolgáló menekültügyi őrizet bevezetésére 2013 júliusában került sor az európai uniós normák figyelembevételével.⁴ Ennek ellenére e beadott menekültkérelmek száma fokozatosan emelkedett. 2010-ben 582, 2011-ben 600, 2012-ben 767, addig 2013-ban már 17571, 2014-ben 31342 menekültkérelmezőt regisztrált a rendőrség.⁵ 2015 első félévében ismét robbanásszerűen emelkedett a Magyarországra illegálisan belépők száma, ezért a magyar kormány a 1401/2015. (VI. 17.) számú kormányhatározatban döntött arról, hogy – a különböző nemzetközi (és európai!) példákhoz hasonlóan – fizikai akadállyal zárja le a zöldhatárt a szerb viszonylatban. Első lépésként a rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében szükséges egyes intézkedésekről szóló kormányhatározat értelmében körülbelül 175 km hosszúságban 4 méter magas határőrizeti célú ideiglenes kerítés létesítésének előkészítése került elrendelésre, amely 2015. augusztus végére készült el. A szerb viszonylat 2015. szeptember 15-én történt teljes lezárását követően az illegális migráció iránya azonnal a horvát viszonylat felé fordult, majd 2015. október 16-án a horvát viszonylatban is befejeződött az IBH kiépítése, amellyel megvalósult a „zöldhatár” fizikai akadállyal történő lezárása a teljes déli határszakaszon.⁶ 2015. szeptember 15-től lépett hatályba a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény azon módosítása, amely a tömeges bevándorlás kezelése érdekében lehetővé tette a menekültjeljárásnak a határon történő lefolytatását. Ennek érdekében magyar-szerb, majd a magyar horvát államhatáron speciális objektumokat, ún. tranzitónákat alakítottak ki.

Az elgondolás alapján a fizikai határzárnál kialakított tranzitónába a migránsok szabadon beléphettek, ahol lehetőségük volt nemzetközi védelemért folyamodni, kérelmüket beadni. A

⁴ Klenner Zoltán (2013): A menekültügyi őrizet és bevezetésének szükségessége. In: GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV.* Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 295.

⁵ ORFK Határrendészeti Főosztály statisztikája alapján.

⁶ Kui László (2017): A határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár továbbfejlődése, avagy a második kerítés mindent megold? *Hadmérnök*, 12(4) 70.

tranzitória magyar terület felé zárt volt, így megakadályozta a menedékkérők szabad továbbutazását. A külföldiek szerb terület felé viszont kérésükre szabadon elhagyhatták az objektumot, ami egyben a menekültügyi eljárásról való lemondást is jelentette. A tranzitóriának a szerb-magyar államhatáron Tompa és Rösztke településeknél épültek fel, az akkor még schengeni külső határnak számító magyar- horvát viszonylatban Letenye és Beremend községnél volt tervbe véve az objektumok kialakítása és üzemeltetése.

Szerb viszonylatban a tranzitóriának teljeskörűen 2015. szeptember 21-én kezdték meg a működésüket 50 fős befogadó kapacitással, míg a horvát határon 2015 novemberére készültek el az objektumok. Ez utóbbiaknak sem akkor, sem később nem volt jelentős szerepe, működésüket felfüggesztették.

2016. július 5-től általánossá vált az államhatárról szóló 2007. évi LXXXIX. törvény 5. §. (1a) és (1c) bekezdései alapján az úgynevezett „átkísérés” széles körű alkalmazása. Ez utóbbi lehetővé tette, hogy az ország területén jogszerűtlenül tartózkodó külföldit a rendőr az Ideiglenes Biztonsági Határozathoz kísérelje, majd annak kapuján keresztül egyszerűen a szomszédos ország irányába kényszerítse, mellőzve így az idegenrendészeti kiutasítás elrendelésére irányuló hatósági eljárást.⁷ Az eljárási rend alapján az átkísért személyt tájékoztatni kellett arról, hogy menedékkérelmét a tranzitóriában adhatja be. 2017-től a magyar menekültügyi szabályok szigorúbbá váltak.

2017. március 28-tól kezdődően a menedékjogról szóló törvény már előírta, hogy a menedékjog iránti kérelmet a menekültügyi hatóság előtt személyesen, kizárólag a tranzitóriában lehetett benyújtani. Ezen kívül megteremtette a jogi lehetőségét annak, hogy tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben a menedékkérelmezők kötelező tartózkodási helyét a tranzitóriában is ki lehessen jelölni, vagyis a menedékkérőnek a jogerős döntésig ott kellett várakoznia. Ezzel összhangban módosult az átkísérésre vonatkozó szabályozás. A menekültügyi törvény előírta, hogy *„a rendőr a Magyarország területén jogellenesen tartózkodó, menedékjog iránti kérelem előterjesztése iránti szándéknyilatkozatot tevő külföldit az államhatárról szóló törvényben meghatározott államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény kapuján átvezeti. A külföldi a menedékjog iránti kérelmét az (1) bekezdésben meghatározottak szerint – a tranzitóriában - nyújthatja be.”*⁸

⁷ Kakócz Krisztián (2023): A rendőrség idegenrendészeti fogvatartási helyeinek fejlesztése. *Magyar Rendészet*, 2023/2, 24.

⁸ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról 80/J. § (3)

2. A tranzitória kialakítása

A tranzitória kialakítása során kiemelt jelentőséggel bírt a gyors megvalósítás, valamint az ideiglenes jelleg. Ennek következtében a külföldiek elhelyezését, a hatóság munkahelyeit, az egészségügyi és szociális helyiségeket, a raktárokat és egyéb célokra szolgáló helyiségeket elektromos fűtéssel és hűtéssel ellátott mobil konténerek összeépítésével valósították meg. Az első, 50 fő befogadóképességre tervezett tranzitória esetében a konténereket egysoros vonalban, közvetlenül az ideiglenes biztonsági határzár mellé telepítették. A mobil konténerek elhelyezésével egyidőben kiépítették a szükséges közműhálózatot (víz, elektromos áram, szennyvíz) valamint kialakították az objektum adatátviteli és informatikai rendszerét. Az őrzés-biztonság érdekében NATO szögesdróttal megerősített külső kerítést, valamint az élőerős őrzés hatékonyságát jelentősen növelő külső és belső kamerákból álló zárláncú kamerarendszert építettek ki. A tranzitória kialakítása kezdettől fogva lehetőséget biztosított az egyedülálló férfiak, a családok, egyedülálló nők majd 2017-től ezen kívül a 14. és 18. év közötti kísérő nélküli kiskorúak biztonságos elhelyezésére, elkülönítésére, a jogszabályoknak megfelelő ellátására. Az egymástól fizikailag teljesen elkülönített szektorok miatt lehetőség volt a különböző állampolgársági kategóriák elkülönítésére is. A tompai objektumban elsődlegesen a sérülékeny csoportok, a családok, egyedülálló nők és a kísérő nélküli kiskorúak kerülnek elhelyezésre, míg a röszei objektum az egyedülálló férfiak elhelyezésére szolgált.

A röszei és a tompai tranzitória 2015. szeptember 21-én kezdte meg a működését, 50-50 fős befogadó kapacitással. A harmadik országbeli állampolgárok beléptetését és előzetes regisztrációját a határrendészeti kirendeltségek állománya, az objektumok őrzését a Készenléti Rendőrség és a Magyar Honvédség együtt látta el.

A 2017-es jogszabályi változások szükségessé tették a befogadókapacitás jelentős növelését. A büntetés-végrehajtási szerv műszaki szakterülete a röszei és tompai határátkelőhelyek mellett létesített tranzitóriákat több lépcsőben jelentős mértékben bővítette. A röszei objektum befogadókapacitását 2, egyenként 200 férőhelyes, önállóan is működtethető blokk kialakításával 450 főre, a tompai objektumét egy ugyanilyen blokkal 250 főre növelték. Ez utóbbi egy 80 fős családok, egy 30 fős kísérő nélküli 14-18 év közötti kiskorúak, és egy 30 fős egyedülálló nők elhelyezésére alkalmas szektorral rendelkezett.

3. A hatóságok feladatai a tranzitóriában

A tranzitóriában több hatóság együttesen végezte feladatait. A tranzitória eljárás lefolytatása a menekültügyi hatóság feladata volt. Ennek megnevezése többször is változott a tranzitória fennállása alatt. Kezdetben Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, később Bevándorlási és

Menekültügyi Hivatal, majd a 2019-es rendőrségi integrációt követően Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság néven volt jelen, mint kizárólagos menekültügyi hatóság. A menekültügyi hatósági ügyintézők feladata volt a határon történő menekültügyi eljárás megkezdése, a menedékjogról szóló, 2007. évi LXXX. törvény 71/A. § alapján a kérelem elfogadhatatlanságának és a kérelem gyorsított eljárásban való lefolytatásának vizsgálata. A menekültügyi hatóságnak 8 napon belül döntenie kell a kérelem elfogadhatóságáról. Speciális jellemzője volt az eljárásnak, hogy a kérelmezőnek az ország területére történő belépését az idegenrendészeti hatóság jogszabály alapján engedélyezhette, ha nem volt elfogadhatatlan a kérelem vagy a 4 hét eltelt a kérelem benyújtásától, az eljárásban nem vett részt szakhatóság. A határon lefolytatott eljárás a különleges bánásmódot igénylő személyekkel szemben nem volt alkalmazható. A Met. 2. § k) pontja alapján „különleges bánásmódot igénylő személy: a kísérő nélküli kiskorú, vagy olyan kiszolgáltatott személy – különösen a kiskorú, az idős, a fogyatékkal élő személy, a várandós nő, a kiskorú gyermeket egyedül nevelő szülő, valamint a kínzást, nemi erőszakot vagy a pszichikai, fizikai vagy szexuális erőszak más súlyos formáját elszenvedett személy –, akiről helyzetének egyedi értékelését követően megállapítható, hogy sajátos szükségletekkel rendelkezik”.⁹

Tekintettel arra, hogy a menedékkérők jelentős része a különleges bánásmódot igénylők csoportjába tartozik, így a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal statisztikái szerint a tranzitónában 2015-ben menedéket kérő személyek 80%-a nem esett a határon lefolytatott eljárás hatálya alá.¹⁰ Kezdetben a tranzitónák elsődleges szerepe kérelmek regisztrálása volt, mivel amennyiben a hatóság a nemzetközi védelemre irányuló kérelmet nem utasította el, úgy a kérelmező beléptetésre került Magyarország területére az eljárás lefolytatása érdekében. A menekültügyi jogszabályok 2017-es módosítását követően viszont már a menekültügyi eljárás lefolytatásának helyszíne sok esetben a kötelező tartózkodási helyként kijelölt tranzitóna volt. Az ügyintézők tolmácsok közreműködésével végezték a menekültkérelmezők meghallgatását. Fontos feladat volt a nemzetbiztonsági szolgálatokkal és a terrorelhárító szervvel való együttműködés, mely során a nevezett szervek szakhatósági állásfoglalást adtak azokban a kérdésekben, hogy a kérelmező veszélyt jelenthet –e Magyarország nemzetbiztonságára.

A rendőrség állománya alapvetően őrésbiztonsági feladatokat látott el, idegenrendészeti hatósági tevékenységet nem végzett. Biztosította a tranzitónába történő beléptetéseket, az oda

⁹ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról 2. § k)

¹⁰ Szép Árpád (2017): A 2015-ös migrációs válságra adott menedékjogi válaszok. Jogszabály-módosítással a tömeges beáramlás ellen? Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Tanulmányok. Szerkesztette: Tóth Péter 64.

belépő külföldiek ruházatának és csomagjainak biztonsági átvizsgálását, rögzítette a belépők személyes adatait, ujjnyomatát és arcképét, a rendelkezésre álló adatok alapján végrehajtotta az adattárakban történő ellenőrzéseket. Hivatásos rendőri állománnyal és fegyveres biztonsági őrséggel biztosította a tranzitóna belső rendjét, külső őrzését, illetve végezte a tranzitónában tartózkodók szállításával kapcsolatos feladatokat. Ezen kívül a tranzitónában a rendőrség hajtja végre a takarítási, karbantartási, a veszélyes hulladék elszállítási feladatokat. A takarításra rendszerint külső szolgáltatóval kötöttek szerződést, míg a kisebb karbantartási feladatokat rendőrségi állományba tartozó gondnokok végezték.

Az őrzés-védelmi, valamint az egészségügyi feladatok ellátásában 2022. december 29-ei kivonásukig részt vettek a Magyar Honvédség erői is.

4. Elhelyezés, ellátás, jogok-kötelességek, házirend

A tranzitónákban a menekültekérelmet első alkalommal benyújtók számára biztosított volt naponta három – a várandós és kisgyermekes anyának, valamint 18 év alatti kiskorúnak naponta ötszöri – étkezés, az egészségügyi és szociális ellátás (különös figyelemmel a különleges bánásmódot igénylőkre), fekvőhely, az ágynemű, a folyamatos melegvíz-szolgáltatás, a tisztasági csomag, szaniter és mosoda használata, a személyes holmik elhelyezésére zárható tároló, valamint szükség esetén az évszaknak megfelelő ruházat. Vallásukat külön helyiségben szabadon gyakorolhatták, hozzáfértek a tömegtájékoztatási és a távközlési eszközökhöz, a kialakított közösségi térben tudtak sportolni, kikapcsolódni, könyvtárat használni. A kisgyermekek részére gyermekfoglalkoztató helyiséget és játszóteret alakítottak ki. A külföldieknek joga volt ez eljárás során anyanyelvét, vagy a kérelmező által értett más nyelvet használni, ingyenes jogi segítséget igénybe venni. Kérhette ezen kívül az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság közreműködését. A kérelmezőnek és képviselőjének az eljárás folyamán jogában állt a közigazgatási iratanyagba betekinteni, bármelyik iratból másolatot kérhetett. Kérelmét az eljárás bármely szakában visszavonhatta, illetve a tranzitóna területét Szerbia irányába elhagyhatta.

Kezdetben a 18 év alatti kísérő nélküli kiskorú kérelmezőket nem a tranzitónában, hanem gyermekvédelmi intézményben helyezték el. Törvényes képviselőről a hatóság gyermekvédelmi gyám kirendelésével gondoskodott. A 2017-es szigorítást követően ez a kedvezmény már csak a 14 év alatti kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozott, a 14-18 év közöttieket a tranzitónában helyezték el.

A kérelmező köteles volt a menekültügyi hatósággal együttműködni, így közölni személyes adatait és köteles mindent megtenni annak érdekében, hogy személyazonosságát tisztázza.

Ennek keretében köteles volt felvenni a kapcsolatot mindazokkal a személyekkel, és szervezetekkel, akik ebben segíthetik, de nem üldözik. Az eljárás során el kellett mondania menekülése okait, és annak körülményeit, valamint okmányait (különösen: útlevél, személyi igazolvány, egyéb igazolványok, születési-, házassági anyakönyvi kivonat, jogosítvány, diploma) és egyéb írásos, vagy tárgyi bizonyítékait átadni. Köteles volt a tranzitória házirendjét betartani. A tranzitóriából csak különösen indokolt esetben, a menekültügyi hatóság engedélyével távozhattott. A kérelmezőnek be kellett számolni vagyonáról, jövedelméről, valamint indokolt esetben tőrnie kellett csomagjának, ruházatának átvizsgálását. Amennyiben a kérelmező 18 év alatti életkorúnak vallotta magát, és ez kétséges volt, tőrnie kellett életkorának megállapítása céljából, a kérelmező beleegyezésével végzett orvos-szakértői vizsgálatot. Ha ezt megtagadta, a kérelmezőt a hatóság nagykorúnak tekintette. A menedékkérő köteles volt magát a tranzitóriába érkezést követően orvosi vizsgálatnak alávetni annak érdekében, hogy közösségben elhelyezhető állapotban volt-e.

A tranzitória belső működésének szabályait a menekültügyi szervezeti rendszeréről szóló 52/2007.(XII.) IRM rendelet 2. számú melléklete tartalmazta. A tranzitória házirendje alapján a külföldi köteles volt a házirendet betartani, az ott levő hatóság utasításainak eleget tenni, panaszával joga volt a menekültügyi hatósághoz fordulni. Nem tarthatott magánál olyan tárgyat (fegyver, ütő-, vágó-, szúróeszköz, gázspray stb.), amellyel saját, illetve mások életét, testi épségét, egészségét veszélyeztette. Nem fogyaszthatott és tarthatott magánál szeszesitalt, vagy más bódító hatású anyagot. Kizárólag a kijelölt helyen tartózkodhatott, illetve dohányozhatott. Be kellett tartania a közösségi helyiségek használatának rendjét, az általa használt helyiségek takarításában köteles volt részt venni. Szobájában kizárólag ruhaneműt, személyes tárgyait tarthatta, értékeit, készpénzét értékmegőrzőben tarthatta. Más külföldi szobájába kizárólag annak engedélyével léphetett be. A tiltott tárgyak felkutatása a rendőrség feladata volt. Az objektum házirendje nagyságrenddel kevésbé volt korlátozó jellegű, mint például az idegenrendészeti vagy menekültügyi eljárásban elrendelt őrizet végrehajtására szolgáló intézményeké.

5. Egészségügyi feladatok ellátása

A tranzitóriában tartózkodó külföldiek folyamatos egészségügyi ellátása jelentős kihívás elé állította a hatóságokat. A fertőző betegségek kiszűrése érdekében a kérelmező köteles volt magát egészségügyi szűrésnek (tüdő-, vér-, vizelet-, széklet-, illetve bőrgyógyászati vizsgálatnak), és szükség esetén gyógykezelésnek alávetni, valamint a kötelezően előírt és az illetékes egészségügyi hatóság által elrendelt hiányzó védőoltásokat felvenni. A folyamatos

egészségügyi ellátás érdekében az objektumokban folyamatosan biztosított volt az egészségügyi asszisztensek jelenléte, míg orvosi rendelés naponta a meghatározott időszakokban folyt. Ezt a feladatot kezdetben a rendőrség orvosai végezték a magyar honvédség orvosaival kiegészülve napi 4 óra jelenléttel, később pedig a rendőrség helyi házi orvosokkal kötött szerződést ezen feladatok ellátására. A katonaeorvos feladatainak jelentős részét a magukat fiatalokúnak valló menekékkérők életkormeghatározási vizsgálatai tették ki. A gyermekorvosi feladatok ellátását a menekültügyi hivattal szerződésben álló orvos végezte. Az orvosi ellátást igénylőket napi rendszerességgel a menekültügyi hivatal munkatársai regisztrálták, majd a rendőrség fegyveres biztonsági őrei kísérték az orvosi vizsgálatra. A szükséges egészségügyi eszközök és gyógyszerek mindegyik objektumban biztosítottak voltak.

6. Statisztikai adatok

Az már a tranzitóna eljárás bevezetése előtt is valószínűsíthető volt, hogy a rendelkezésre álló 50-50 fős befogadó-kapacitás szűkös lesz, hiszen a fizikai határzár hatására megszűnt a korábbi gyors továbbhaladás lehetősége, nagyszámú külföldi rekedt szerb területen. A tranzitónában 2015-ben bevezetett eljárási rend kezdetben objektumonként napi 10-15 fő beléptetésével és ügyintézésével számolt. A napi beléptetésre vonatkozó limitet 2017-es jogszabály-módosítást követően napi 5-5 főre csökkentették, ami további várakozásra kényszerítette a szerb területen tartózkodókat. A 2018-as és 2019-es adatokat vizsgálva – amikor menekültkérelmet kizárólag a tranzitónában lehet benyújtani – megállapítható, hogy nagyságrenddel kevesebb kérelmet regisztráltak és eljárást folytattak le, mint a megelőző években. 2018-ban a menekültügyi hatóság 671 kérelmet regisztrált, illetve az adott évben összesen 68 főt menekültként, 281 főt oltalmazottként, 18 főt befogadottként ismert el, 595 kérelmet utasított el és 160 eljárást szüntetett meg. 2019-ben 500 kérelmet regisztráltak, 22 főt menekültként, 31 főt oltalmazottként, 7 főt befogadottként ismertek el, egyben 650 kérelmet utasítottak el és 50-et szüntettek meg.¹¹

7. Fogvatartásnak minősült a tranzitónában történő elhelyezés vagy sem?

A tranzitóna eljárás során a tranzitónában elhelyezett külföldiek kapcsán teljesen eltért a menekültügyi hatóság és a jogvédő szervezetek álláspontja annak kapcsán, hogy milyen mértékben van korlátozva külföldiek személyes szabadsága.

¹¹ Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság statisztikái alapján.

A menekültügyi hatóság szerint a tranzitónában tartózkodó menedékkérők nincsenek fogvatartva, hiszen Szerbia felé bármikor elhagyhatják a tranzitónát. A Helsinki Bizottság az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság és az Európa Tanács égisze alatt működő Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot, vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság (CPT)¹² álláspontja szerint ugyanakkor ez ettől függetlenül fogvatartásnak minősült. Hasonlóan nem volt egységes a kérdésnek a legfelsőbb szintű bírósági szervek jogértelmezése sem. Az Emberi Jogok Európai Bírósága Nagytanácsa az Ilias és Ahmed kontra Magyarország ügyben 2019. november 21-én meghozott ítéletében a strasbourgi testület megállapította, hogy a tranzitónában kijelölt helyen tartózkodás nem minősül fogvatartásnak. Az ítélet szerint a tranzitónából a menedékkérők az eljárás eredményes lezárulásáig Magyarország irányába nem léphettek ki, ez azonban önmagában nem jelentett jogellenes fogvatartást, csupán az eljárás lefolytatását szavatolta. Mindennek teljes mértékben ellentmondott az Európai Unió Bíróságának a C-924/19. és 925/19. PPU. számú „tranzitóna-ügyben”¹³ 2020. december 17-én hozott ítélete, amely kimondta, hogy *„a nemzetközi védelmet kérelmezők azon kötelezettsége, hogy a kérelmük vizsgálatára irányuló teljes eljárás során valamelyik tranzitónában kell tartózkodniuk, a „befogadási” irányelv¹⁴ értelmében vett „őrizetnek” minősül.*¹⁵

Az ítéletben bíróság úgy döntött, hogy az államhatárhoz közel eső, szögesdróttal körülvett területen való (a magyar hatóságok által csak eufemisztikusan emlegetett) „elhelyezés” olyan mozgásszabadság-korlátozás, ami fogvatartásnak minősül. A bíróság nyomatékosította, hogy a jogellenesen fogva tartott személyeket – összesen több száz embert, köztük több mint száz gyermeket – azonnal szabadon kell bocsátani.¹⁶

8. A tranzitóna bezárásának okai

A tranzitóna eljárás következtében egyre több külföldi fordult bírósághoz, melynek következtében rendre a hatósági eljárást elmarasztaló ítéletek születtek. 2020 év elején azonban már látható volt, hogy hamarosan az illegális migrációtól sokkal súlyosabb megítélésű eseményre kell koncentrálni, hiszen a SARS-CoV-2 vírus megjelenése és terjedéséből kialakult

¹² Strasbourgban 1987. november 26-án megkötött kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló egyezmény alapján létrehozott, az Európa Tanács Kínzás, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetések Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottsága (CPT).

¹³ 2020. május 14-i Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság ítélet (C-924/19 PPU és C-925/19 PPU).

¹⁴ A nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról szóló, 2013. június 26-i 2013/33/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv.

¹⁵ A C-808/18. sz. ügyben hozott ítélet Bizottság kontra Magyarország. (<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-12/cp200161hu.pdf>)

¹⁶ Iván Júlia (2020): A tranzitóna tündöklése és bukása. *Fundamentum* 2020. 2-3. szám 98. o.

pandémiás helyzet korábban rég nem tapasztalt kihívások elé állította a hatóságokat. A tranzitzió, mint minden más egyszerre nagyszámú személyt egy helyen koncentráló intézmény a fertőzés terjedése szempontjából kiemelten veszélyeztetett helynek minősült. Magyarország kormánya a COVID-19 miatt 2020. március 1-én bejelentette, hogy felfüggesztik a tranzitzióba való beléptetést. Az említett bírói ítéletek, valamint a pandémiás helyzet miatt gyökeresen átalakításra kerülő menekültügyi szabályozás miatt a tompai és a röskei tranzitzió bezárására végül 2020. május 21-án került sor, az ott tartózkodó 280 főt befogadó állomásokra szállították. A tranzitziókat jelenleg a rendőrség más célra használja, például ideiglenesen itt voltak elhelyezve az Afganisztánból a tálib hatalomátvételt követően a magyar hatóságok által kimenekített afgán állampolgárok. Jelenleg a tranzitziókat objektumai biztosítják az Ideiglenes Biztonsági Határzárnál szolgálatot teljesítő határvadász erők ideiglenes elhelyezését, illetve felszereléseinek tárolását.

Befejezés

Az államhatáron lefolytatott tranzitzió eljárás a menedékkérelemmel való tömeges visszaélést volt hivatott megszüntetni, egyben a fizikai határzárral a tömeges migrációt kezelhető mértékűre redukálni. Az eljárás szabályai, illetve a végrehajtásra vonatkozó eljárási rendek egyelőre nem állták ki az idők próbáját, ugyanakkor rámutattak az illegális migrációval szemben az európai uniós, és a nemzeti jogszabályok alkalmazásából adódó hiányosságokra, és a gyakorlati problémákra.

Felhasznált irodalom

1. Kui László (2017): A határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár továbbfejlődése, avagy a második kerítés mindent megold? *Hadmérnök*, 12 (4), 67–75.
2. Klenner Zoltán (2013): A menekültügyi őrizet és bevezetésének szükségessége. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 295–299.
3. Szép Árpád (2017): A 2015-ös migrációs válságra adott menedékjogi válaszok. Jogszabálymódosítással a tömeges beáramlás ellen? Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Tanulmányok. Szerkesztette: Tóth Péter 49-69.
4. Balázs László (2017): Az idegenrendészeti hatóság tevékenysége rendkívüli migrációs helyzetben. *Belügyi Szemle* 2017/2. 5–19.

5. Kakócz Krisztián (2023): A rendőrség idegenrendészeti fogvatartási helyeinek fejlesztése. *Magyar Rendészet*, 2023/2, 21–36.
6. Lippai Zsolt – Fekete Tamás (2020): 1995–2015 Egyiptom - Többnemzeti Erők és Megfigyelők, Magyarország 20 éves szerepvállalása. *Szakmai Szemle*, 18 (4), 85–105.
7. Iván Júlia (2020): A tranzitória tündöklése és bukása. *Fundamentum* 2020. 2-3. szám 98. o.
8. Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály statisztika.
9. Magyar Helsinki Bizottság statisztikái.

Jogi források

1. 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról.
2. 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról.
3. 2007. évi LXXXIX. tv az államhatárról.
4. Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról.
5. A nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról szóló, 2013. június 26-i 2013/33/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv.
6. Egyezmény a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről Strasbourg, 1987. november 26.

Zsákai Lénárd

A schengeni értékelési és monitoring rendszer kialakulása és fejlődése 1998 és 2014 között - II. rész

Bevezetés

A schengeni együttműködés alapvetően a szabad mozgás és határellenőrzés nélküli térség kialakítására irányul. Az európai országok közötti határellenőrzés eltörlése és a schengeni térség létrehozása azonban nem csupán automatikus folyamat, hanem rendszeres értékeléseket és felülvizsgálatokat igényel annak érdekében, hogy fenntartsa a hatékony működést és a közös értékeken alapuló együttműködést.

A kétrészes tanulmány célja, hogy áttekintse, hogyan alakult ki és fejlődött a schengeni értékelési rendszer 1998-tól 2014-ig.

A második rész középpontjában két kulcsfontosságú szegmens áll, melyek egyaránt kihatással voltak a schengeni értékelési és monitoring rendszer fejlődésére. Az első a rendszer átfogó értékelési és monitoring mechanizmussá tételére irányuló korai törekvések feltárása. A második szegmens a komplex értékelési és monitoring mechanizmusra irányuló egységes uniós jogszabályi javaslatot és az annak elfogadásához vezető utat mutatja be. Az előterjesztéstől az elfogadásig terjedő időszakban részletesen elemzésre kerülnek azon lépések, amelyek hozzájárultak az intézményi elfogadáshoz, majd a tényleges implementációhoz.

1. Törekvések a schengeni értékelések átfogó mechanizmussá alakítására

1999-től kezdődően folyamatos konzultációk indultak a schengeni értékelésben érintett felek, különösen az Európai Bizottság és a tagállamok között annak érdekében, hogy feltárják, hogyan lehetne hatékonyabbá tenni a schengeni értékelési folyamatokat. Különösen a belső határok ellenőrzésének megszüntetése utáni schengeni vívmányok helyes alkalmazásának ellenőrzése kapcsán merült fel több nyitott kérdés is

Emellett a Hágai Program keretében az Európai Bizottság felkérést kapott, hogy *„a tagállami szakértők teljes körű bevonásának biztosítása érdekében – a belső határok ellenőrzésének megszüntetését követően azonnal nyújtson be javaslatot a fennálló schengeni értékelési*

mechanizmus felügyeleti mechanizmussal történő kiegészítésére vonatkozóan, beleértve az előre be nem jelentett ellenőrzéseket is.”¹

A Bizottság 2009. március 4-én két javaslatot is elfogadott a schengeni értékelés felülvizsgált mechanizmusáról annak érdekében, hogy választ adjon a hiányosságokra és a Hágai Program ehhez kapcsolódó kéréseire és beilleszthesse a schengeni értékelési mechanizmust a közösségi jogrendszerbe.

Előbbi (2009. március 4.) egy olyan tanácsi rendelet elfogadására irányult, amely egységes és strukturált jogi keretet teremt a schengeni vívmányok helyes alkalmazásának értékelésére új elemek létrehozásával.

Utóbbi lévén egy határozatjavaslat is napvilágot látott, amely egy értékelési mechanizmust hozott létre a schengeni vívmányokat az EU jogrendszerének részét képező elemei alkalmazásának nyomon követésére. Ennek a kettős értékelési mechanizmusnak a célja, hogy fenntartsa a tagállamok egymás iránti bizalmát, biztosítva ezzel, hogy mindenki képes legyen hatékonyan és hatásosan végrehajtani a belső határok nélküli térség létrehozását lehetővé tevő kísérő intézkedéseket.

A Bizottság 2009-ben tehát egy kettős jogi alapon (egy tanácsi rendeleten és egy határozaton) nyugvó értékelési mechanizmust képzelt el. Az Európai Parlament 2009 októberében azonban elutasította ezeket a javaslatokat. Azonban a Lisszaboni Szerződés² 2009. december 1-jei hatálybalépését követően a Bizottság vissza is vonta ezen javaslatokat és 2010. november 16-án egy teljesen új javaslatot terjesztett elő a schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési mechanizmus létrehozása érdekében.

Miután a schengeni értékelések rendszerének komplexebbé tételére irányuló két, a Bizottság által 2009. március 4-én elfogadott javaslat végül nem valósult meg, új javaslat előterjesztésére volt szükség. A schengeni értékelések javítása, mint célkitűzés ugyanis továbbra is releváns maradt, melyet a 2009-ben elfogadott Stockholmi Program³ is megerősített azáltal, hogy *„továbbra is kulcsfontosságú lesz a schengeni térség értékelése, amelyet ezért fejleszteni kell (...)”⁴.*

¹ Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési mechanizmus létrehozásáról. COM/2010/0624 végleges.

² Lisszaboni Szerződés az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról, amelyet Lisszabonban, 2007. december 13-án írtak alá.

³ A Hágai Programot felváltó, a 2010 és 2014 közötti időszakban a szabadság, biztonság és jog térségének továbbfejlesztését célzó program, melyet az Európai Tanács a 2009. december 10-11-i ülésén fogadott el.

⁴ A Stockholmi Program – A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa. Az Európai Tanács által 2009. december 10–11-én elfogadott 17024/09. tanácsi dokumentum.

Ezzel összefüggésben szoros egyetértés volt abban is a tagállamok és az uniós intézmények között, hogy a szakértői értékelések kormányközi rendszerére támaszkodó schengeni értékelési szisztéma nem elég erős ahhoz, hogy minden hiányosságot hatékonyan orvosoljon.

2. Az első komplex értékelési és monitoring mechanizmusra irányuló javaslat: az előterjesztéstől az elfogadásig

Az Európai Bizottság 2010. november 16-án fogadta el az egységes, a Tanács által jóváhagyott rendeleten nyugvó, a teljeskörű schengeni értékelési mechanizmusra irányuló javaslatát. A javaslat részét képezte annak a kettős schengeni reformcsomagnak, amely egyrészt tartalmazta az imént említett előterjesztést, másrészt javaslatot tett⁵ az azóta már hatályon kívül helyezett 562/2006/EK rendelet (korábbi Schengeni Határellenőrzési Kódex) módosítására is.

A két jogi javaslatot kiegészítette egy bizottsági közlemény⁶ is, mely a konkrét jogszabályi intézkedések indokoltságának és megalapozottságának ad hangot azáltal, hogy „*a schengeni együttműködés alapjai szilárdak, azonban a közelmúlt fejleményei rámutattak annak szükségére, hogy a schengeni térség hatékonyan tudja kezelni a külső határokon mutatkozó hiányosságok, illetve a tőle független külső tényezők miatt rá háruló terheket*”⁷.

A schengeni értékelési mechanizmusra vonatkozó jogalkotási tervezetet hosszas tárgyalások követték a Tanácson belül (leginkább a szakmai szintű, előkészítő munkacsoportokban), valamint a tervezetet véleményezés kérése céljából elküldték az Európai Parlamentnek is (konzultáció).

A rendeletjavaslat első alkalommal történő szakpolitikai-stratégiai (tagállami miniszteri szinten való) áttekintésére és megvitatására 2011. decemberében került a Bel- és Igazságügyi Tanács ülésén. Ekkor még nem került sor ún. általános politikai megközelítésre⁸, azonban a Tanács továbbra is szorgalmazta, hogy hatékony és megbízható nyomon követési és értékelési rendszer

⁵ Javaslat – Az Európai Parlament és a Tanács rendelete az 562/2006/EK rendeletnek a belső határokon történő határellenőrzés kivételes körülmények közötti ideiglenes visszaállítására vonatkozó közös szabályok megállapítása érdekében történő módosításáról. 6161/4/12 REV 4.

⁶ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Schengen Governance - Strengthening The Area Without Internal Border Control. COM (2011) 561 final.

⁷ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Schengeni Igazgatás - A belső határellenőrzés nélküli térség megerősítése. COM/2011/0561 végleges.

⁸ Az általános megközelítés tanácsi szintű politikai megállapodás, amely azalatt az időszak alatt fogadható el, amíg meg nem születik az Európai Parlament első olvasatban kialakított álláspontja.

jöjjön létre, amelynek uniós szintűnek kell lennie és a tagállamok, a Bizottság és az illetékes ügynökségek szakértőinek bevonásával kell működnie.

Az uniós politikai szintű egyetértés hivatalos kinyilvánításához további félét kellett várni a Bel- és Igazságügyi Tanács 2012. júniusi üléséig. E találkozó kulcsfontosságú volt a schengeni térség kormányzását illetően, ugyanis nem csak a schengeni értékelési és monitoring mechanizmust létrehozó rendelettervezet terén született általános politikai megközelítés, hanem a Schengeni Határellenőrzési Kódex módosítását illetően is.

Az általános megközelítés mellett a Tanács egyhangúlag döntést hozott arról is, hogy a javaslat jogalapját az Európai Unióról szóló Szerződés⁹ (EUMSZ) 77. cikk (2) bekezdésének e) pontjáról az EUMSZ 70. cikkére változtatja. Mindez azt jelentette, hogy nem kívánta a Parlamenttel közösen (rendes jogalkotási eljárás keretében) meghozni a rendeletet, hanem saját hatáskörben.

A Tanács ezzel összhangban továbbá úgy határozott, hogy önkéntes alapon konzultál az Európai Parlamenttel annak biztosítása érdekében, hogy a Parlament véleményét a Tanács a lehető legteljesebb mértékben, minden szempontból figyelembe vegye, mielőtt a Tanács elfogadja a végleges szöveget.

A tárgyalások a Tanácson belül, illetve a Tanács és a Bizottság között gördülékenyebben zajlottak, mint a Tanács és az Európai Parlament között. A jogi eljárásból az imént említett jogalpmódosításra vonatkozó tanácsi döntés végett némileg kiszorított Európai Parlament ugyanis azt helyezte kilátásba, hogy megsemmisítési eljárást¹⁰ indít az értékelési mechanizmust módosító jövőbeli rendelet ellen, és a kölcsönös, őszinte együttműködés elvének Tanács általi megsértésére hivatkozva egy évre befagyasztja a Tanáccsal folytatott megbeszéléseket.¹¹

Az Európai Parlament által „belengetett” retorizó azonban végül nem valósult meg. 2013. október 7-én a Tanács az Európai Parlamenttel szoros együttműködésben *„elfogadta a schengeni kormányzással kapcsolatos jogalkotási javaslatokat, nevezetesen a schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési és monitoring mechanizmus létrehozásáról szóló rendeletet (...), valamint a Schengeni Határellenőrzési Kódexnek a belső határokon történő*

⁹ Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. 2012/C 326/01

¹⁰ A megsemmisítés iránti kereset egyike azon kereseteknek, amelyeket az Európai Unió Bírósága előtt lehet indítani. A felperes ezzel a keresettel kérelmezheti az Európai Unió adott intézménye, szerve vagy hivatala által elfogadott jogi aktus megsemmisítését.

¹¹ Yves Pascouau: The Schengen Governance Package: The subtle balance between Community method and intergovernmental approach (Discussion Paper). European Policy Centre, december 2013.

*határellenőrzés kivételes körülmények közötti ideiglenes visszaállítására vonatkozó közös szabályok megállapítása érdekében történő módosításáról szóló rendeletet*¹²

3. Új rendelet – megújuló Scheval

Többévig tartó uniós jogi és intézményi procedúrát követően hivatalosan is megszületett a schengeni értékelési és monitoringmechanizmus (Scheval) jogi alapja, mely a Tanács 1053/2013/EU rendeletében¹³ (Scheval rendelet) öltött testet. A rendelet 2014. novemberében lépett hatályba.

Azonban 2022. október 1-jén hatályba lépett a schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési és monitoringmechanizmus létrehozásáról és működéséről szóló új uniós tanácsi rendelet¹⁴, melyet közel másfél éves előkészület előzött meg a tagállamok, az unió Tanácsa, az Európai Bizottság és egyéb közreműködő felek aktív részvételével.

Az új rendelet iránti igény azon alapvetésből indult ki, hogy *„a mechanizmust hatékonyabbá, stratégiai szempontúvá tegye és jobban felruházza az új realitások és kihívások kezeléséhez szükséges eszközökkel.”*¹⁵

Az új Scheval rendelet adta szabályok szerinti értékeléseket 2023 februárjától kell alkalmazni a 2022. december 1-ig összeállított ún. többéves, valamint a 2023-as évben esedékes ellenőrzéseket részletesen is ütemező éves értékelési program alapján¹⁶ (lásd: *Zsákai Lénárd – Fábrik Ottó: Változások az új schengeni értékelési rendelet fényében. Határrendészeti tanulmányok 19. évf. 3-4. sz. (2022.)*).

Felhasznált irodalom

Szakirodalom

1. Yves Pascouau: The Schengen Governance Package: The subtle balance between Community method and intergovernmental approach (Discussion Paper). European Policy Centre, december 2013.

¹² Sajtóközlemény: a Tanács 3260. ülése, Bel- és Igazságügy, Luxembourg, 2013. október 7. és 8. 14149/13. Pp. 15.

¹³ Tanács 1053/2013/EU rendelete (2013. október 7.) a schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési és monitoringmechanizmus létrehozásáról és a végrehajtó bizottságnak a Schengent Értékelő és Végrehajtását Felügyelő Állandó Bizottság létrehozásáról szóló 1998. szeptember 16-i határozatának hatályon kívül helyezéséről.

¹⁴ A Tanács 2022/922 rendelete (2022. június 9.) a schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési és monitoringmechanizmus létrehozásáról és működéséről, valamint az 1053/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről.

¹⁵ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak: A teljeskörűen működő és reziliens schengeni térség kialakítására vonatkozó stratégia (Brüsszel, 2021. szeptember 2.), COM (2021) 277 final

¹⁶ Loc. cit. 1., 31. cikk.

Uniós rendeletek, szabályozók, jogi eszközök, egyéb dokumentumok

1. A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak: A teljeskörűen működő és reziliens schengeni térség kialakítására vonatkozó stratégia (Brüsszel, 2021. szeptember 2.), COM (2021) 277 final.
2. A Stockholmi Program – A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa. Az Európai Tanács által 2009. december 10–11-én elfogadott 17024/09. tanácsi dokumentum.
3. A Tanács 1053/2013/EU rendelete (2013. október 7.) a schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési és monitoringmechanizmus létrehozásáról és a végrehajtó bizottságnak a Schengent Értékelő és Végrehajtását Felügyelő Állandó Bizottság létrehozásáról szóló 1998. szeptember 16-i határozatának hatályon kívül helyezéséről.
4. A Tanács 2022/922 rendelete (2022. június 9.) a schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési és monitoringmechanizmus létrehozásáról és működéséről, valamint az 1053/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről.
5. Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. 2012/C 326/01.
6. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Schengen Governance - Strengthening The Area Without Internal Border Control. COM (2011) 561 final.
7. Javaslát – Az Európai Parlament és a Tanács rendelete az 562/2006/EK rendeletnek a belső határokon történő határellenőrzés kivételes körülmények közötti ideiglenes visszaállítására vonatkozó közös szabályok megállapítása érdekében történő módosításáról. 6161/4/12 REV 4.
8. Javaslát: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési mechanizmus létrehozásáról. COM/2010/0624 végleges.
9. Lisszaboni Szerződés az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról, amelyet Lisszabonban, 2007. december 13-án írtak alá.
10. Sajtóközlemény: a Tanács 3260. ülése, Bel- és Igazságügy, Luxembourg, 2013. október 7. és 8. 14149/13. Pp. 15.

Gulyás Mihály

Ülök és mesélek, avagy szemelvények egy határőr / FEP -es életéből.

Bevezetőben engedjétek meg hogy magamról – korosztályomról - szóljak néhány keresetlen szót. Amit mondok, bizonyára sokak számára nem hangzik majd újszerűnek, hiszen ismernek, tudják honnan jöttem, ki vagyok, hol szolgáltam, ismerik családi körülményeimet is, a még nálam a kicsit fiatalabbak is tudnak rólam szinte mindent, mert sokan velem együtt, vagy velem egy időben teljesítettek szolgálatot. Ők is hozzám hasonló módon kezdték és élték hivatásos, aktív életpályájukat. A nálam korosabbak pedig élettapasztalataik alapján meg tudják erősíteni majd az elhangzottakat, és remélem, senkinek nem rándul görcsbe a gyomra, mindannyiukban kellemes gondolatokat ébreszt visszaemlékezésem.

Sokáig vívódtam magammal, keveset ódzkodtam is, hogy a tagozat vezetősége felkérésének eleget tegyek. Nem szeretek magamról, életutamról, tevékenységemről beszélni. /Úgy tudom, hogy szerény ember hírében állok. Nem vagyok az az ún. „magamutogató” személyiség. Amit tettem, az vagy belső „zsigerből” fakadt, természetesnek, magától értetődőnek tűnt, vagy nem tettem semmit.

A cím, amit választottam nem az egykori „Vitray show” műsor másolása, valójában a szó igazi értelmében nem is fabula, hanem egy volt határőr hivatásos élettörténetének egy-egy személyesen átélt periódusa, ahogyan ő most látja, ahogyan ő megélte és visszaemlékezik eddigi élete egy – egy szakaszára, szolgálati ideje alatti történetekre. A konkrét eseményektől eltekintve a múlttól és történésekről gondolom, lesznek közös élményeink, hiszen mindannyian ugyanabban a korban éltünk, valamennyiünkre ugyanazok a körülmények hatottak.

Amint visszagondoltam eltelt életemre, sorra tolultak elém események, történések, emberi sorsok, tragédiák, örömben, esetleg bánatban átélt pillanatok. Magam is meglepődtem sokaságukon. Te jó ég, ez lennék én, velem történt mindez? Vajon melyiket válasszam, hiszen mind hozzám tartozik, mindegyiknek legalább részese vagy tanúja voltam. És vajon érdeklik egyáltalán ezek a tisztelt hallgatóságot?

Nem szeretném a tisztelt társaságot untatni és a szószátyárság hibájába esni, ezért csupán néhány általam – öncélúan – lényegesnek ítélt momentumot szeretnék a korszak kapcsán kiemelni, magamról elmondani természetesen a teljesség igénye nélkül e rövid bevezető után.

Mindenekelőtt, hogyan lettem katona / határőr?

Általános iskolai osztályfőnököm, szüleimmel egyetértésben mérnökként képelték el jövőmet. Vonzottak a gépek, a mechanika. Szerettem – ma is szeretek – fűzni, faragni. Édesapám bognár műhelyében - „nagy öröme” - gyakran vertem ki borotva éles szerszámai élet. Míg öcsém a konyhában boldogította édesanyámat, én inkább a műhelyben sertepertéltem. Nagybátyám sógora gépészmérnök volt és imponált, hogy saját maga alkatrészekből állította össze hatalmas - sok – sok lóerős - motorkerékpárját. Motiváció tehát megvolt!

Jött a középiskola. Tanulmányaim mellett tornáztam. Megyei középiskolás bajnokságon – ki hinné ugye ma rólam, hogy - 1963-ban második helyezést értem el. Osztályfőnököm révén pedig aktív természetbarát lettem. Sokat jártunk tájékozási – ma úgy mondanánk tájfutó – versenyekre.

Középiskolai tanulmányaim utolsó évében – egyik tornászársam bátyjának kezdeményezésére egy hirtelen jött ötlet alapján – szüleim aggódásától kísérve - többed magammal ellátogattunk a helyi MHSZ klubba, ahol az általános honvédelmi ismeretek elsajátítása mellett az ejtőernyős szakosztály tagjai lettünk. Tagsági könyvem ma is megvan. Ugrásra azonban nem került sor, mert a felkészítő kecskeméti repülős tiszt balesetet szenvedett és a szakosztály felbomlott.

Honvédtisztek járták végig a végzős osztályokat, tartalékos tiszti utánpótlást kerestek. Unokanővérem férje, aki kormányőr volt és gyakran látogatott haza családjával fess egyenruhájában a kormánygarázsból engedéllyel alkalmanként elhozott jobbnál-jobb, csodálatos gépkocsival. Szüleim jól ismerték annak a fiatal csongrádi születésű vegyész tiszt barátjának a családját is, akit alkalmanként magával hozott. Őszintén - tetszetős volt snájdig megjelenésük! Tanácsára az egyik osztálytársammal jelentkeztünk a tiszti iskolára. Együtt vonultunk be 1963. november 11-én. Mindkettőnket 1967 augusztusában avattak hadnaggyá az ETI - n.

Hát így történt! A mérnöki pálya csupán egy kósza gondolat maradt.

Hogyan lettem határőr és FEP – es /FEP – forgalomellenőrző pont/?

Ahhoz a korosztályhoz tartozom életkoromnál fogva, akinek a fegyveres testületnél leélt eddigi élete átfogja a határőrség újkori történelmének jelentős szakaszát. Események /nemzetközi, belföldi egyaránt/, fordulatokkal teli történések tették változatossá. Abszolút nem volt unalmas és egysíkú. Hogy ezt mire alapozom - gondolom – az a következőkből bizonyára kiderül.

A 80-hoz közeledve, hova-tovább, tanúja voltam egy sor nemzetközi – és belföldi eseménynek, amit bizony a fegyveres erőknél és testületen belül koncepcióváltás követett.

Reformelgondolások sora végig kísérte életemet az általános iskolás koromtól kezdve a gimnáziumi, majd a főiskolai tanulmányaim során, de a tisztté avatásom utáni határőr szolgálati viszonyom alatt, sőt a nyugdíjazásom utáni időszakot is beleértve.

Ki ne tudna mesélni az iskola reformok kapcsán saját tapasztalatakról. Napjainkat is átszövő – gyermekeinket, de már leginkább unokáinkat érintő – különböző oktatási koncepciók változásairól, valóságos „háborúról” stb., ami elképzelésekről még nem tudjuk, hova fog vezetni.

Már a bevonulásunk sem volt korábbi időszakhoz hasonló, hiszen elsők között volt korosztályom, aki közvetlenül az érettségi után kezdte meg a sorkatonai szolgálattal kezdődő Egyesített Tiszti Iskolai /ETI/ tanulmányait. A soproni 48-as laktanyában bevonulásunk késő délutánján a „méretes szerelvények” felvétele és a beöltözést követően /nem ismertünk magunkra/megkaptuk első vacsora ellátmányunkat, a hagyományos babgulyást, amit a szakácsok hatalmas kondérokba merőkanalakkal lötytyintettek göcsörtös alumínium tányérokba hosszú asztalok végén. Mire a tányérok az asztal másik végére csúsztak maradt is, meg nem is bennük valami.

A többi hagyományosan bevonult újonc között a kiképzőponton mi egy külön /növendék/ századot alkottunk. A hozzánk beosztott sorállományú rajparancsnokok, kiképzőtisztesek egy részének még érettségije sem volt. Rólunk mindenki tudta, hogy érettségiztünk és hivatásos tiszti pályára készülünk ezért szemükben mi voltunk az” Öröm Jani” - k. Aki volt katona az ismeri e kifejezést, meg a mögötte meghúzódó tartalmat is! Röviden, ahol csak lehetett ott szívattak bennünket. Nem volt ritka a „fókázás” = felesleges, ismételt körlettakarítás, vagy az „akna csapódott a körletbe”, aminek nyomán feldúlt ágyak, szétdobált szalmazsákok /mert akkor még azok voltak/, kiforgatott szekrények maradtak.

Emlékszem, gyakorlótérre való menetkor az óvónőképző előtt kellett elvonulni. Már messziről láttuk az ablakokon derékig kihajoló, integető csinosabbnál csinosabb lányokat, sokunknak már friss barátnőjét. Elhaladva az út jobb oldalán álló épület előtt vigyázzmenetet vezényeltek. A lányok csizmáink koppanásának ütemére tapsoltak, mire azonban közelükbe értünk „balra nézz!” vezényszó harsant. Így, mereven elfordított fejjel kellett meneteltünk a leány nevelde előtt.

Bizony gyakorta törte fel a jancsiszögekkel kivert talpú árkász csizmában az összegyűródött kapca a félcipőhöz és nylon zoknihoz szokott sarkunkat. Már a kiképzés időszakában, majd azt követően többen feladták és leszereltek. Előrelátóbbak még megvárták a hivatásos gépjárművezetői tanfolyam végét. Bevillant előttem egynek-egynek az alakja: „Mérgező növendék”, a maga 156 cm daliás magasságával, akinek „méretre szabott” csizmáját

újságpapírral tömtük ki, hogy futás közben le ne essen a lábáról. Zubbonya ujját pedig többszörösen vissza kellett hajtani, hogy a kézfeje kilátszódjon és a fegyverét meg tudja fogni. ”Sztanó növendék”, akinek közel két méteres alakjára csak olyan zubbonyt találtak, aminek ujjá alig ért a könyöke alá. Fejére pedig csak a kiképzés vége felé találtak ráillő sapkát.

A gépjárművezetői tanfolyam után egy hónap őrsi csapatgyakorlat következett. Én a Fertőrákosi Órsre kerültem, természetesen szigorúan csak járőrtársnak. Emlékeim között a hosszú idő távlatából is néhány felsejlik előttem. Pl., hogy a kócérosok /nádaratók/ által rakott tűz mellett szárítottuk kapcáinkat, miután a Bozi figyelőponthoz menetben egy forrás által elvékonyított jég beszakadt alattunk. Vagy máskor pl. egy bevándorolt, de nálunk már letelepedett lengyel állampolgár a beléptető kapunál vízi patkány vagy hód csapdázására indulva könyékig sáros, patkányvéres kezével kínálta agyonnyomorgatott, munkás cigarettáját, s hogy meg ne sértődjön, el kellett fogadni, /mondta a járőrparancsnok /, mert ő egy HECS /határmenti együttműködő csoport/ tag és szükségünk van a szimpátiájára, segítségére. S valóban sokat és sokszor segítettek. Ezért a polgári lakossággal való kapcsolat nálunk szent és sérthetetlen volt. Mit volt mit tenni, még a patkányvéres kézzel kínált cigarettát is el kellett fogadni.

A csapatgyakorlat után az egész évfolyam Szegedre költözött a főiskola részére a reptér melletti kulturáltan átalakított épületbe, amelynek udvarát szabadidőben mi parkosítottuk. Itt már nem volt alumínium evőeszköz és tányér. Csakjából sem kellett a cikória feketekávé hosszú sorban állás után elfogyasztani, s a hálókörletekben sem volt már szalmazsák, szakasz, vagy olykor századnyi ember egy légtérben. A reggeli tisztálkodás sem hosszú „lemez vályú” felett lelógó szigorúan csak hideg vízcsapokból folyó jéghideg vízzel, hanem kulturált fajansz mosdótálok mellett hideg – meleg víz tetszés szerinti arányának megválasztásával történt.

A határőrség akkori vezetésének elgondolása alapján – „felső sugallatra” az idegenforgalomban rejlő lehetőségek kiaknázása miatt a FEP-eken kvalifikált munkát végző emberekre volt szükség. Az igény megjelenése után az évfolyamot tanulmányi eredmény alapján két részre osztották. Választóvonal a 3,51 –es tanulmányi eredmény volt. Aki ezt elérte, vagy e felett volt az ún. FEP -es osztályban találta magát, ahol a szakmai és polgári tantárgyak mellett német nyelvet kellett tanulni. A többiek zöldhatáros osztályba kerültek, ahol őrsi kiképzést kaptak.

Nagyon nehéz volt lépést tartani a követelményekkel diáknak, tanárnak egyaránt. Előnyben volt az a néhány sváb származású, vagy ilyen környezetben élő esetleg már középiskolában német nyelvet tanuló „növendék”, mert ez volt a nevünk azokkal szemben, akiknek német nyelvből alapismereteik sem voltak. Én pl. az orosz mellett francia nyelvet tanultam korábban. A

negyedik év végén azonban a kezdeti nehézségek ellenére az egész osztály német nyelv és irodalomból eredményes államvizsgát tett.

A főiskolai tanulmányaim kapcsán ismertem meg néhai Bodor Mihály ny. hős. ezredesét. Az elsőéves szakmai gyakorlatomon, az akkor még frissen őrnagyként előléptetett, mint a Kelebiai FEP politikai helyettesét. Később ő lett az osztály szakmai oktatója. Mindent megtanultunk tőle és munkatársaitól, amire a gyakorlati munka során szükségünk volt. Papírgyártástól a biztonsági okmányok, bélyegzők gyártásán keresztül, az okmányhamisítás és személyazonosítás fortélyain át a különböző járműtípusok /közúti – vasúti – vízi – légi, személy és teherforgalmi járművek/ rejtékhelyeit, hamisítások felismerésének lehetőségeit, az alkalmazott technikai eszközök használatát, az ember és árucsempészek eddig ismert, felfedett módszerein keresztül a kulturált magatartás és fellépés alapvető szabályáig stb.

A szakma alapszabályai elsajátításán túl a képzés során emberséget, önbecsülést, mások tiszteletét, bajtársiasságot, szolidaritást, segítőkészséget, rendszeret, /sokan itt tanultuk meg hogy mi az a szekrény – vagy körletrend, hogyan kell az ágyat sarkosra bevetni, ruhákat egyformára összehajtani, polc szélével elvágólag elhelyezni/ parancs iránti engedelmet, nagyfokú tűrőképességet, önfegyelmet tanultunk.

Hát így lettem határőr és így lettem FEP –es, így lettem az, ami!

Hogyan kerültem Hegyeshalomba?

Avatás előtt a” káderbizottság” /főiskolai osztályfőnök, szakaszparancsnok, országos parancsnoksági személyügyi/ mindenkivel elbeszélgetett. Gondoltam, milyen rendesek. Kíváncsiak arra hol és hogyan képzelem el hivatásos életpályámat. Kicsit kisarkítva a következő játszódott le.

Kérdés: Melyik viszonylatra szeretne kerülni? Szüleim, egész rokonságom Csongrádon élt. Arra gondoltam jó lenne hozzájuk közelebb kerülni. Déli /ún. jugoszláv/ határszakasz volt a válaszom! Nem, maga számára fontosabb feladatot gondoltunk. Nyugati /ún. osztrák/ határszakaszra fog kerülni közölték a döntést.

Következő kérdés: Hova szeretne kerülni az osztrák határszakaszon? Sopronban kezdtem katonai szolgálatomat, közel fél év alatt nagyjából fel is térképeztük a várost. Tetszett is környezetével együtt. Gondoltam, ha már nyugat, egye penész legyen Sopron! Nem, maga a Csornai Kerület Hegyeshalmi FEP -re kerül útlevélezési beosztásba.

Nem degradálok le az akkori országos parancsnokság humánpolitikai koncepcióját. Közülünk Zakor Sanyi, aki dolgozott humánpolitikai főosztályvezetőként tudja és élő példa arra, hogy hogyan lehet ezt sokkal emberibb módon is csinálni.

De legalább megkérdezték! Mi lett volna, ha meg sem kérdezik, csak egyszerűen, köntörfalazás nélkül közlik a már kialakított döntést. A végeredményt úgyis tudomásul vette volna mindenki. Parancs és kész!

Én még láttam a déli határszakaszon, Mórahalom térségében a „Tito láncos kutya” éra vasbeton bunker maradványait. Öcsém a helyi őrsön szolgálva, látogatásunkor még mutatta a túloldali karolát /jugoszláv határőr őrs/, amelyből járőreinkre lőttek egykor. Talán utolsó mohikánként, de még járőröztem aknamező mellett az osztrák határszakaszon. / Fertőrákoson, Meggyes – Mörbisch alatt a Fertő-tó vízállása miatt egy kis darabon még megmaradt /Sajnos láttam emberi tragédiákat, dolgoztam pl. olyan munkatárssal Hegyeshalomban, aki az aknamező felszedése során vesztette el egyik lábát. Vizsgáltam öngyilkosságot, gyilkosságot.

Láttam az EJR /elektromos jelzőrendszer/ nyugati határainkon való telepítését, majd lebontását. Részesem voltam a sorállományú útlevélkezelők hivatásosokkal való kiváltásának, a hivatásos határőrizetre való áttérésnek, megéltem a délszláv események kapcsán a határvadász századok létrehozását. PSZH-kal /páncélozott szállító harcjármű/ való megerősítésüket a jugoszláv határszakaszon, a határőrizet átszervezését, önálló zászlóaljok, kerületek, igazgatóságok megszüntetését, s ennek során emberi sorsok egyik pillanatról másira történő megváltozását, /átvezénylés, idő előtti kényszernyugdíjazás, leszerelés/. A határőrség feladatrendszerébe új szervezeti elemek beépülését - nemcsak olyan formai, szinte szimbolikus átalakításra gondolok, amikor a határőr őrsökből határőrizeti kirendeltségek, a forgalomellenőrző pontokból határforgalmi kirendeltségek, lettek - hanem tartalmi átalakításra, rendészeti, idegenrendészeti feladatok beépülésére, vízumkiadási jogkör FEP -ekre való telepítésére, rendészeti és szervezési feladatok szétválasztására, UNIO -hoz /Európai Unió/ való csatlakozás kapcsán a határőrizet súlypontjainak nyugatról délre ill. keletre való áthelyeződésére stb. gondolok.

Soroljam még!?

Részesem lehettem különböző koncepciók kidolgozásának és bevezetésének, mint pl. totális ellenőrzés /minden átlépő egyforma teljes mélységű ellenőrzése, útlevelek összeszedése vonaton, közúton, hajón, minden utas adatainak jegyzékelése, jelentése stb./ helyett a differenciált, szelektív ellenőrzés alkalmazása, amivel ismereteim szerint útlevélkezelőink ma is dolgoznak a határátkelőhelyeken. Főosztályunk kezdeményezésére nem kevés harc után változtatta meg illetékes BM szerv a határfigyelőztetés rendszerét. Megszűnt a magyar állampolgárok határfigyelőztetése és egy sor külön jelentési kötelezettség /pl. USA diplomatáké/, járművek kijelölt kutatóval való ellenőrzése, a szakaszos ellenőrzés helyét egyre inkább a folyamatos ellenőrzés vette át.

Aktív részese voltam kollégáimmal az 1980-as évektől kezdődően felgyorsult ideiglenes és állandó határátkelőhelyek megnyitásának, a megvalósítás előkészítésével kapcsolatos szlovák, ukrán, román, szerb, horvát, szlovén, osztrák szakértőkkel folytatott tárgyalásoknak, új határforgalom ellenőrzés technikai feltételei /az útlevélkezelő fülkék/ kialakításának, telepítésük szervezésének, viszonylatonkénti rendszerbe állításuknak. A határátléptetés korszerűsítésével kapcsolatos új koncepciók kidolgozásának, mint pl. az elsődleges és másodlagos ellenőrzési rendszer kidolgozásának, a határőrség/Vám és Pénzügyőrség szorosabb együttműködése megvalósításának, összevonásával kapcsolatos tervezet elkészítésének. /Ez csupán tervezet maradt! /

Tagja voltam a határőrség országos parancsnoka és helyettesei által a német határrendőrségi szervezetet tanulmányozó csoportnak /Ez alapján sajnos az önálló határrendőrségre vonatkozó elgondolások is tervezetek maradtak. Ismeretes - szerintem nem szakmai érvek, hanem politikai megfontolás alapján - a kormány - szerintem rosszul - a rendőrséggel való fuzionálás mellett döntött/. Napjaink államhatárral kapcsolatos eseményei egyre sürgetőbbben vetették fel egy önálló, határőr szervezet létrehozásának szükségességét. Ide vonatkozó kísérletek és a végkifejlet ismertek!

Részt vettem Oklahomában és Dallasban egy egyhónapos repülőtéri biztonsági menedzsment képzésben. A megszerzett ismereteket csakúgy, mint a Londoni Gatwick és Heathrow repülőtéren a vámőr kollégákkal megszerzett tapasztalatokat a Ferihegyi /ma Liszt Ferenc / repülőtér kettes terminálja terveinek elkészítésekor, majd pedig a kivitelezési munkálatok során hasznosítottuk.

Nem sorolom tovább!

Az évtizedekig tartó szolgálati évek alatt az ember életében sok minden történik!

Néhány ezek közül:

A határátkelőhelyek mindig is frekventált szerepet töltöttek be a határőrség életében /nem túlzás a Belügyminisztériumában, de az egész országéban is/. Hiszen a határforgalom ellenőrzés a határőrizet, a határrend mellett mindig is a határőrség egyik alapfeladatát képezte. Átkelőhely az ország kapuja, ahol sok ember, áru megfordul. Az átléptetésük bonyolultabb, összetettebb feladat annál mintsem sokan gondolnák, nem csak útlevelek pecsételéséből áll csupán. Amíg az átléptető bélyegző lenyomata az útlevélbe kerül, amíg elhangzik a „Viszontlátásra! Jó utat!” - sok mindennek kell történnie!

Napi rendszerességgel találkoztunk neves közéleti személyiségekkel, kormánytagokkal, politikai élet legmagasabb tisztségviselőivel, multi mágnásokkal csak úgy, mint egyszerű munkásemberekkel, turistákkal. Törvénytisztelő állampolgárokkal, de minden hájjal megkent és felkészült bűnözőkkel egyaránt. Egy-egy magas beosztású emberrel való sűrű találkozás során kialakult személyes kapcsolatot volt, aki ki is használta. Az egyik főútlevelkezelő /1970-es években még volt ilyen beosztás/, akinek beteg, ápolásra szoruló családtagja Szegeden élt és szeretett volna róluk gondoskodni, de előjárói indokolt kérelme ellenére, nélkülözhetetlenségére hivatkozva áthelyezéséhez nem járultak hozzá. Egy alkalommal említette meg csupán problémáját egy sűrűn utazó XY. Központi Bizottsági tagnak. Láss csodát. Szolgálati érdekből két héten belül Szegeden találta magát, és még szolgálati lakást is kapott.

Néhány nevesebb személyiség, akinek átléptetésekor jelen voltam, akiknek útlevele kezemben volt: Boris Jelcin, Bill Clinton, akik 1995-ben az Európai Biztonsági Együttműködési Értekezlet 54 résztvevő tagállama közül egy-egy vezetőjeként érkeztek Budapestre az EBESZ ülésére.

Ott voltam Mindszenti József bíboros határátlépéseikor. Hegyeshalom 1971. szeptember 28-ai kilépésekor, és 1991. május 3-án is, a hamvai hazahozatalakor.

A nemzetközi, a belpolitikai, a gazdasági élet hatása erősen megjelenik a határátléptetések során. A különböző jelenségek áthatják a határforgalom egészét, mint a gazdasági vagy megélhetési turizmus, mely megjelenik az időnként felkapott kurrens áruk forgalmában, mint pl.: esernyő, orkáncabát, musiccenter, Gorenje hűtőszekrény, használt gépkocsi behozatala vagy az antik bútorok, ingaórák tehergépkocsi számra való kivitele stb.

Vagy gondoljunk csak a határszéleken kialakult szolgáltató turizmusra /fodrász, fogorvos/, vagy az országok között kialakult ár – és bérvizonyok különbözősége miatt ingázó bevásárló, vagy a benzin turizmusra, a munkaerő vándorlásra.

A nemzetközi munkaerőpiac vonzó hatása török, jugoszláv, bosnyák vendégmunkások áradatát indította el hétvégeken, ünnepek előtt és után. A helyi háborúk, konfliktus helyzetek, törzsi, az etnikai villongások, a vallási ellentétek hatására, a jobb megélhetés reményére meginduló migrációs hullám régtől, a mai napig kísérő jelensége a határforgalomnak. Ilyen hullám volt a román, a volt NDK, a volt jugoszláv, a közel – s távol keleti állampolgárok határsértési kísérletei az egyszerű primitív módszerrel a lapkitépés, átírás, törlés, kaparástól a legelképzhetetlenebb rejtekhelyek kialakításával, a gépkocsi kitörésekkel, a túszejtésen át a legkvalifikáltabb, legnehezebben felfedezhető személycserékkel vagy a fiktív útlevelek felhasználásával, az embercsempészek segítségével történt próbálkozásokig stb. De ilyen most a

szír, az afgán állampolgárok déli határainkon való megjelenése, határőreinkkel szembeni esetenkénti erőszakos fellépése.

Egy fiktív útlevéllal történő elfogásnak én is részese voltam. /World Passport/. Találtam határsértőt lakókocsiban, személygépkocsi műszerfalában, benzintank helyén kialakított rejtekhelyen, gépkocsi első sárvédőjébe felcsavarozva.

Sorkatona szovjet nagykövetségről lopott autóbusszal való kitörése Hegyeshalomnál.

Az esemény pontos időpontjára már nem emlékszem. Maga a történet a következő. Illetékes csatornákon keresztül hírül adták, hogy egy szökésben lévő honvéd sorkatona bejutott/behatolt a Budapesti Szovjet Nagykövetségre és onnan ellopott egy nagy autóbust, amit a követség biztonsági emberei fegyverhasználat útján sem tudtak megakadályozni. A szökevény a lopott autóbusszal elhagyta a főváros területét és az ország nyugati határa felé tart. Annak rendje-módja szerint a FEP-en szolgálatot teljesítők a kidolgozott EIT /előzetes intézkedési terv/ harmadik változata szerint felkészültek a jármű fogadására, az erőszakos gépkocsi kitörés megakadályozására. Az ide vonatkozó EIT-ek három változatra készültek. Gépjármű kitörés: 1/. a mélységből, 2/. az űrs okmány ellenőrző járőrétől, 3/. az átkelőhelyről.

A járművet sajnos sem Budapest határában, sem pedig Tatabányán felállított rendőrségi út zár /akadály/ nem tudta megállítani és nagy sebességgel Mosonmagyaróvár felé tartott.

A Hegyeshalomi Őrs okmányellenőrző járőrének jelzésére sem állt meg, őket kikerülve a műútról jobbra letérve, az átkelőhely melletti, használaton kívüli régi átkelőhely útsávján, az üzemelő átkelőhelyet megkerülve, a külső sorompót áttörve, fegyverhasználat után is osztrák területre jutott. A robosztus, a harckocsi és gőzmozdonypróbált sorompó áttörése azért volt lehetséges és a határsértés sikeres, mert korábban egy Ausztriából Leninvárosba érkező mére ten felüli, túlsúlyos szállítmány behozatala miatt az egy sávra leszűkített sorompó tartó bakjait OPK-i /országos parancsnoki/ engedéllyel a föld felett el kellett vágni, hogy a szállítmány elférjen. A szállítmány elhaladtával a tartóbakokat vissza kellett hegeszteni. A hegesztés azonban nem varratszerű, hanem csak pontszerű volt ezért azok az ütközéskori erő hatására elpattantak, és a bakok oldalra vágódtak. Az autóbusz eleje bár roncsolódott, de még át tudott gurulni Ausztriába.

Amikor az osztrák hatóságok az autóbust visszaadták, megállapítást nyert, hogy a fegyverhasználat során az autóbusz ülésébe becsapódó lövedékek centiméterekre kerültek el a katona testét, így ő a kitörést zúzódásokkal, de élve megúsza.

Bécs – Budapest között menetrend szerint közlekedő autóbusz eltérítése.

Az eseményről akkor szereztünk tudomást, amikor a Bécs felé tartó autóbusz begördült az átkelőhelyre. Még mozgott a busz, amikor a két vezető közül az egyik kiugrott a buszból és lélekszakadva az épületbe rohant. A busz másik vezetője, meg az utasok a buszon maradtak, őket a „táskás utas” túszként tartotta ott és nem engedte leszállni.

A lejutott buszvezető holt sápadtan elmondta, hogy az autóbusz tatabányai megállóhelyén felszállt egy középkorú férfi, hóna alatt aktatáskával melyből vezetéken egy kapcsoló lógott ki. Felszálláskor jegy helyett egy összehajtott papírlapot adott át a busz vezetőjének melyen az állt, hogy induljon, mert különben levegőbe röpíti a buszt! – majd helyet foglalt az autóbusz végében és tüntetőleg a táskából kilógó kapcsolóra tette a kezét. Hegyeshalom település előtt a gépkocsivezető egy papírlapon újabb utasítást kapott, hogy ne álljon meg, hanem hajtson tovább a határátkelőhelyre. A busz kiugrott vezetőjétől kapott információ alapján az átkelőhelyet azonnal kiürítették, sorompókat lezárták és a buszt fegyveres határőrök vették körül. Az átkelőhelyen tartózkodó valamennyi személyt biztonságos helyre tereltek, az épület bejáratait fegyveres határőrökkel biztosították.

A FEP helyszínre érkező parancsnoka a tájékozódás és a helyzet komolyságának felmérése után túsztárgyalót jelölt ki, majd féltve a busz utasainak biztonságát és az épületet megkezdődött az „alkudozás”.

Több órás tárgyalás, és a „táskásra” meredő géppisztolyok gyűrűjében, többszöri felszólítás, kilövással való fenyegetés után - melyre a határőrség törzsfőnöke a kialakult helyzet teljes ismeretében személyesen adott írásbeli engedélyt/utasítást - a „táskás” pszichikailag megtört, kiugrott a buszból és az épület felé rohant. A bejáratot biztosító határőrök őt az épület bejárati ajtajánál fegyverhasználatra vonatkozó parancs után ártalmatlanná tették. A kezéből kieső táskát az átkelőhely ügyeletes felkapta és az átkelőhelyet körülvevő árokba dobta.

A kikerülő tűzszerészek a táskában szennyes munkaruhát találtak. A nyomógombos kapcsoló vezetőkeihez robbanóanyag nem kapcsolódott. A táskás túszejtőről időközben kiderült, hogy a tatabányai szénbányáknál dolgozott és volt lehetősége robbanóanyaghoz férni.

Öngyilkosság horrorisztikus módja nemzetközi gyorsvonaton.

Kilépő nemzetközi vonat utasait menetközben ellenőrző útlevélkezelők az egyik vagon ajtaját nyitva találták, mosdójának előterében és a mosdóban tetemes mennyiségű vért találtak. Sem a kocsiban, sem pedig az egész szerelvényen sérült személyt nem találtak. Az utasok a

kikérdezésük során elmondták, hogy ők maguk sem tapasztaltak semmi rendkívülit a vonaton. A mosdó alaposabb szemrevételezésekor egy csonkolt férfi nemi szervet találtak.

Bűncselekmény volt feltételezhető. A kikerkező helyszínelők az emberi vér és testdarab tényét megerősítették. A rendőrök a vasúti vonalszakasz átvizsgálása során találtak egy „testtáj hiányos” összetört férfi holttestet, akiről megállapították, hogy a talált testrész hozzá tartozik és valószínűsítették, hogy vonatból kiugorva, és a nagy vérveszteség és a földhöz csapódás miatt lelte halálát. Önkezdésüket állapították meg, kizárták bűncselekmény tényét.

Útlevelező káros helyzetben

Útlevelezőnek elengedhetetlen a kulturált megjelenés és magatartás. Ennek részét képezi egy nyelv alapvető ismerete. Előzetes hiánya kellő tanulással, önszorgalommal pótolható. Munkavégzéshez szükséges mértékben szolgálat közben is az utasoktól, egymástól is megtanulható.

Egy frissen végzett kollégám is így próbálta hiányos ismereteit pótolni. Koszovói vendégmunkás áradat közepette gyakran hallott egy kifejezést, amit a nem éppen legkulturáltabbak a hosszú, fáradságos út után kocsiból elgémberedett tagokkal való nehéz kiszállás közben, olykor egymást is lökdösve használtak: „picsku matyeri”. Rákérdezve vicces kedvű egyik kollégám azt találta mondani, hogy „te, ... hát ezek így köszönnek!” Következő néhány kocsis utasait ő ellenőrizte és az utasoknak jó hangosan bekiabálta a hallott kifejezést, mire azok egymást majdnem összetörve ugráltak ki a kocsiból. Nem értette mi történt. Amikor megtudta, hogy mit is mondott elszégyellte magát!

Az utasforgalomban résztvevők egy része - anélkül, hogy jelét adná - bizony beszél, vagy legalább ért magyarul. Az egyik alkalommal az ellenőrzési területen várakozó utasok között tébláboló két útlevelező beszélgetve megjegyezte egy igazán csinos hölgy mellett. Te, ... nézd ezt a nőt milyen csinos! úgy meg..... /szeretgetném!/ Mire a hölgy tökéletes magyarsággal megszólalt. Nem gondolja uram, hogy ehhez nekem is lenne néhány szavam! Az útlevelezők gyorsan eloldalogtak!

Az ügyeletes tiszt és a technikai ismeret

Minden szolgálatba lépés előtt az átvett technikai eszközök működőképességét ki kellett próbálni. A 70-es évek elején fix sávon működő robosztus rádiótelefonok a fixen beépített orifonokhoz képest modernnek számítottak, de gyakori volt náluk a lemerülés és a távolság miatt időnként fellépő térerő hiány. V.J. századosnak a szolgálat átvétele utáni első dolga volt a telefonösszeköttetés kipróbálása a sorompó kezelőkkel.

A következő történt: Hármás! Hármás! Hall engem? Semmi választ nem kapott. Megpróbált a sorompókezelő magas lábakon álló fülkéjéhez közelebb kerülni. Tett néhány lépést és hangosan újból: hármás ... hármás! Hall engem? Ez így ment egészen addig, amíg a kezelőfülke alá nem ért. Ismét... most már még hangosabban... hármás, ... hármás! Hall engem? Mire a sorkatona sorompókezelő elhúzta a fülke ablakát és kiszólt, hogy persze, hallom százados úr, ne kiabáljon! Fiatalabb kollégák tapintatosan tudomására hozták, hogy százados úr nem hangosan kell a készülékbe szólni, hanem itt és itt be kell kapcsolni!

Komárom – Komarno utcai futóverseny

Én ezt a határon ellenőrzés nélküli áthaladás bevezetésének kezdeti kísérletei között tartom számon.

Ma már mindenkinek természetesnek tűnik, ha az Union belül utazik, az államhatáron nem kell megállni, s - a különleges helyzeteket kivéve - nincs útlevél- ellenőrzés, nincs vámvizsgálat. A 60-as és 70-es években azonban a mi relációinkban ennek még gondolata is eretneknek tűnt. Kezdetben nekünk is fejtörés okozott Komárom, Komarno városok vezetőinek, és a futóverseny szervezőinek egyedülálló kezdeményezése, hogy a rajt az egyik ország területén legyen, a cél pedig a másik államban, amit a versenyzők a határon átfutva érnek el. Az ötlet megvalósításához a két szomszédos ország határmenti városa és az őket összekötő Duna híd kiváló lehetőségnek tűnt. Kezdetben azonban még mi sem tudtuk azt elképzelni, hogy az államhatáron valaki, vagy valakik, netán tömegesen, ellenőrzés nélkül haladjanak át. De azt sem tartottuk járhatónak, hogy egy nemzetközi futóverseny résztvevői futnak-futnak, azután odaérve az államhatárra mielőtt átfutnának a másik állam területére: "Jó napot kívánok! Magyar útlevél ellenőrzés! Kérem az útiokmányokat ellenőrzésre felmutatni!" ...és azután futnak tovább. Ugye nevetséges lett volna. Ezért azután hosszas töprengés és vita után az a megoldás született, hogy az ellenőrzés a rajtnál és a célnál történjen. A futók a rajtnál számmal ellátott, direkt erre az alkalomra szponzorok által gyártatott, központilag biztosított mezt kaptak, melyet a célig viselniük kellett. Az okmányellenőrzés a rajtnál lezárt épületben történt, ahonnan a futók határőrök és rendőrök sorfala között jutottak el a rajtig. Magát a futás útvonalát a városok utcáin rendőrök és polgárőrök biztosították a célig. Így a versenyzők a határon megállás nélkül

futhattak át, ellenőrzésre nem kellett megállniuk. Felszerelésüket, ruházatukat, okmányaikat határőrök által biztosított autóbuszok szállították a célig, ahol azonosítás után mindenki megkapta a saját okmányát és felszerelését. A megoldás sikeresen vizsgázott a gyakorlatban és a schengeni csatlakozásig alkalmazásra került.

A futóverseny, amely kezdetben hazai „felszabadulási emlékversenynek” indult április 4-ei dátummal, rövid idő alatt azután nemzetközivé terebélyesedett több száz résztvevővel. Évente azóta ma is megrendezésre kerül, szerves részét képezi a Komárom-Komárnó városok közös ünnepi hetek rendezvény sorozatnak. Jó példáját adja a szomszédos országok települései közötti együttműködésnek. A rendezvény főszervezője és „motorja” az MTK VM egykori vágtagója, majd később elnöke Joni István alias „rozoga” volt. Olyan híres személyiségek részvételével, támogatásával zajlott, mint Monspart Sarolta /1944-2021/, a Nemzet Sportolója tájfutó világbajnok, harmincnégyszeres magyar bajnok, sífutásban hatszoros magyar bajnok. Az első nő Európában, aki három órán belül futotta le a /42195 m./ maratoni távot 1976-ban, és a 2:48:22 órás ideje 1982-ig magyar csúcs volt. 1980-1990 között a magyar tájfutó válogatott szövetségi kapitánya, 1990-es években a Nemzetközi Tájfutó Szövetség elnökségi tagja, 2012-ben a Magyar Olimpiai Bizottság alelnöke, 2009-2011 között a Nemzetközi Szabadidős Sportszövetség elnöke volt. 1978. tavaszán a Vértes hegységben kullancs csípte meg, vírusos agyvelőgyulladást kapott, 6 hónap után épült fel, de 34 évesen sánta maradt. A hazai utcai futómozgalom apostolaként minden jelentősebb versenyen ott szurkolt a járda szélén.

Szóelhallás miatti félreértés.

A határon való ellenőrzésnek az évek gyakorlata során több változata alakult ki, melyet meghatározott az adott viszonylat, a szomszédos ország és hatóságainak egymással való kapcsolata, együttműködése. Így beszélünk kétoldalú, közös vagy egyoldalú, totális vagy differenciált szelektív ellenőrzésről.

A közös ellenőrzés különleges módja volt két szomszédos állam határán lévő együttműködésnek. Azt jelenti, hogy az ellenőrzést a két ország hatóságai egy helyen, de saját szabályaik alapján végzik. Ilyen ellenőrzések alakultak ki közúti, vasúti vízi határátkelőhelyeken, kezdetben csak szlovák viszonylatban, melyet azután ma már más viszonylatban is alkalmaznak.

Szlovák útlevélkezelők a belépő vonat átadása során a kialakult gyakorlatnak megfelelően tájékoztatták magyar kollégájukat, hogy a vonaton utazik a híres tenorista, Plácido Domingo. Az útlevélkezelő, a nevet nem hallva, vagy nem ismerve, félrehallotta a tájékoztatást és lélekszakadva futott az ügyeleteshez, intézkedését kérve, mert egy híres terrorista van a

vonaton. Az ügyeletes öreg róka lévén mielőtt a határőr század riadóztatására stb. intézkedett volna pontosította az információt, tisztázta a helyzetet, megakadályozta a pánik kialakulását.

Néhány példa szolgálati időm alatt a határsértők és embercsempészek leleményességéből:
Rejtekhelyen határsértő /lakókocsi, motor műszerfalában, gépkocsi első sárvédőjében, vonat fülkéjének csomagtartóján bőröndben, fiktív útlevelemmel stb./ elfogása Hegyeshalomban útlevelemkezelőként.

A járművek ellenőrzésénél nagyon fontos a járművek, szerelvényeik felépítésének ismerete és a kutató térérzéke, térlátása. Így lehet felismerni az oda nem tartozó, az eredetiséget megváltoztató, oda nem illő /a belső teret leszűkítő, vagy megnagyobbító / átalakítás, rejtekhely kiépítését. Egy hatalmas amerikai „országúti cirkáló” ellenőrzése kapcsán a kutató a műszerfalból egy kilógó vezetékre lett figyelmes, aminek nem látta értelmét, egyszerűen nem illett oda. Folytatta az ellenőrzést a műszerfalnál és azt találta, hogy a műszerfal valamennyi műszerét az utastér felőli előlapok kivételével kiszerelelték, a motorház felől pedig új kihajlított takarólemezt szereltek fel. Ennek leszerelése után a műszerek helyén rejtekhelyet és abban elfeküdve egy határsértőt fedett fel.

Ehhez hasonló megoldást alkalmaztak a leleményes embercsempészek, amikor is a jármű benzintankját leszűkítették, vagy kiszerelelték és mellette vagy helyette rejtekhelyet alakítottak ki, amit árú, vagy embercsempészet céljára használtak.

Ilyen rejtekhelyet fedtünk fel, amikor is az egyik /un. ladás/ kamion motorház felőli végét az eredeti fal meghagyásával, attól mintegy 50. cm. -re a belső raktérben lefalazták, majd eredeti színre lefestették. Ilyenek felfedése bizony rendkívül jó szemmértéket követel. A felfedés sokszor csak gyanúval indul és alapos, olykor mérések alapján lehet a gyanút bizonyítani vagy kizárni.

Lakókocsiban számtalan helyet kínálnak a beépített bútorok rejtekhely kialakítására. Pl.: szekrények, ágyak és a lakókocsi oldalfala közötti rész leszűkítése, ágyneműtartó átalakítása, tároló szekrényeknél dupla fal kialakítása stb.

Vízi jármű, hajó, uszály számolatlan tárházát adja rejtekhely kialakításának, melynek kialakítása a csempész leleményességétől függ, felfedése pedig a határőr szemfülességén múlik.

Vasúti személykocsik padlástere, mennyezeti üregei kiváló lehetőség több ember elrejtésére. Ezt a módszert az én időmben gyakorta használták román, NDK határsértők. Ezekre azonban általában csak segítők közreműködésével volt lehetőség.

Rejtekhelyek felfedése a járművek felépítésének kiváló ismeretét követelte meg mindenkitől. Ennek szinten tartását útlevelkezelőinkben a MÁV – val, a Hungarocamionnal, az Ikarusszal való kiváló együttműködés kapcsán az éves továbbképzések alkalmával valósítottuk meg, ahol alkalom nyílt egy – egy jármű szerkezeti felépítését is olykor még a szerelőcsarnokban tanulmányozni.

Kilépő személygépkocsik ellenőrzésekor az egyik gépkocsi kutatása során már elhaladtunk a jobboldali első kerék mellett és már az utasteret akartuk ellenőrizni, amikor visszanézve észleltük, hogy a kerék felett valami kilóg. Megnézve azt kiderült, hogy egy emberi láb volt. Ha nem látom, talán én magam sem hiszem el. Szerelőaknán megállapítottuk, hogy a jármű első lámpáját kiszerezték, a kerék felett a sárvédő külső belső szélét összekötő acéllemezt csavarozták fel. A határsértő feje a lámpa helyén volt elöl, az egész teste pedig a gépkocsi kereke felett csüngött félkörben, amit az áthidaló acéllemez kb. a gyomorszájnál tartott el a keréktől. Kihallgatásuk során elmondták, hogy a határátkelőhelytől néhány száz méterre végezték a szerelést, reménykedve és lassan hajtva, hogy az elbujtatott személyt egy esetleges zökkenőnél a jármű kereke halálra ne zúzza. A várakozás során azonban a határsértő végtagjai elzsibbadtak és nem bírta tartani magát, a lába ezért lógott le. Ettől kezdve a kutatás a sárvédő ellenőrzésére is kiterjedt.

Nemzetközi vonat ellenőrzése során az útlevelkezelőnek feltűnt az egyik fülke csomagtartóján az egymás felett két hatalmas bőrönd. Szólt a vámosoknak és a közös ellenőrzéskor kiderült, hogy a két bőrönd egymásra illeszkedő oldalát kivágták és bennük egy határsértő várta, hogy az ellenőrzést megússza.

A 3 fő NDK állampolgár/ egész család / repülőgépes kiszöktetése_Jánossomorja térségében. "Csepreg" településre.

Az operatív szerveknek /területtartó felderítő tisztnek/ tudomására jutott, hogy egy "fontos" NDK-s család kiszöktetését tervezik. Az is ismert volt, hogy Jánossomorja térségében akarják végrehajtani. Az nem volt csupán világos, hogy mikor és hogyan. A „helyzeti adat” ismeretében az irányban lévő őrsök felkészültek. Járőrök a szükséges eligazítást megkapták.

A család megérkezett Jánossomorjára. Amikor onnan elindultak, a határőrség „gépezete” is megmozdult. A családot NSZK-s gépkocsi vitte a határ felé. Az irányban lévő őrsök járőrei feszültebben kezdtek figyelni. A kerület RICS /riadó csoport/ kiindult a térségbe. Egyszer csak a túloldaltól egy műtrágya szóró repülőgép közelítette meg a határt és repült gyanútlanul az államhatár közelébe, majd egy hirtelen fordulóval át a határon és landolt is egy, az államhatár közelében lévő hatalmas lóhereföldön. Mire a gép földet ért a NSZK-s gépkocsi is odaért a

családdal együtt. A személyek beugráltak a gépbe, amely szinte meg sem állt, majd a pilóta gázt adott és a gépet néhány pillanat múlva már ismét levegőbe emelte. A határon a járőrök ugyan észlelték és jelentették is a berepülést, meg a kirepülést is, tekintettel azonban arra, hogy légi járműre tilos volt a fegyverhasználat, tehetetlenek voltak, nem tudták a tiltott határsértést megakadályozni. Az oda érkező RICS pedig már csak integetni tudott a felemelkedő, és fejük felett elhúzó légi járműnek. Mire észbe kaptak és felocsúdtak a meglepetéstől, az NSZK-s gépkocsi is kereket oldott és Hegyeshalomnál akadálytalanul kilépett.

Hasonló esetek megelőzése érdekében megállapodás született a határőrség és a honvédség illetékes alakulatai között, miszerint a honvédség egy helikoptert telepített Jánossomorjára. A kerület pedig egy járőr csoportot biztosított a kiszolgálására. A helikopter „Csepreg” fedőnévvel jó néhány évig teljesített a térségben eredményes szolgálatot. Hasonló határsértési kísérlet ezt követően nem történt. A helikopteres csoport későbbiekben razziák alkalmával a határsértők felkutatása és üldözése során teljesített jó szolgálatot.

A helikopter akkori vezetőjével, Rác Lászlóval - ma már nyugdíjas ezredes – ez év július 7-én találkoztam Komáromban a szokásos évi FEP-es határőr találkozónkon. Együtt elevenítettük fel a régi közös emlékeket, nézegettük az egykor készült, mára már kissé megfakult fényképeket. Helikoptervezető lévén mégis ízig - vérig határőrnek tartja ma is magát.

Vizsgáló - bizottsági tagként a Soproni Határőr Kerületnél.

Az egyik évben a soproni kerületre „rájárt a rúd”, sorozatban történtek a büntetlen határsértések, melyeknek okait nem igazán értette az országos vezetés. A határőrség törzsfőnöke megelégtelt a dolgot és bizottságot küldött az események kivizsgálására a kerülethez. Én a FEP-es eseményeket vizsgáltam. A vizsgálat végeztével, a kerület törzsfőnökével mindenben közös nevezőre jutottunk, elfogadta a megállapításaimat - egyet kivéve.

Az eset ott kezdődött, hogy az illetékes szerveknek tudomására jutott, hogy az osztrákok az egyik tehervonat mellett 2 fő határsértőt fogtak el Pamhágen vasútállomáson. A kerület jelentése szerint az osztrák szervek állítása valótlan, a határsértés biztos másként, vagy máshol következett be, az elfogott személyek – akik azt állították, hogy az egyik tehervonat marhabelet szállító vagonjában szöktek Ausztriába - pedig hazudnak. Az információ egyik része azonnal megerősítést nyert, mert az ominózus teherszerelvényen tényleg volt egy ipari célú marhabelet szállító vagon. A kerület azt állította, hogy a kutatók a vagon plombáját feltörve találták ugyan, ezért a kocsi belső részét alaposan átkutatták, de határsértőt nem találtak, majd a vámmal és a MÁV-al lezárták a vagon.

A vizsgálat során megállapítottam, hogy az elhangzottak igazak lehetnek. Arra is fény derült a kutatók meghallgatása során, hogy amikor a vagon felnyitották égtelen bűzt éreztek, várni kellett, amíg a vagonba be tudtak menni. Az tele volt abronccsal lezárt fahordókkal. Az egyik sarokban ömlesztett marhabelet találtak, ami a bűzt okozta. Ennek sem az eredetét, sem okát, sem a hordók zártságát, sem a bilincsek épségét nem vizsgálták.

Tekintettel arra, hogy a határsértők meghallgatására nem volt mód, a vizsgálat a tények alapján azt valószínűsítette, hogy a határsértők két hordó tartalmát – egyedül, vagy segítséggel, amire nem lehetett fényt deríteni - a vagon sarkába kiürítették, a helyükre állították, az üres hordókba belebújtak és a fedelüket magukra húzva követhették el a tiltott határsértést. A kerület a bizottság megállapítását vitatta ugyan de tudomásul vette.

A Sopronpuszta-i „piknik” „Kivizsgáló jelentés” -e. Sopron, 1989. augusztus 20.

H i t e l e s, e r e d e t i d o k u m e n t u m a l a p j á n !

Vezérőrnagy Bajtárs! / A határőrség országos parancsnoka: Székely János hőr. vörgy. /

Jelentem 1989. augusztus 19-én 14.55 órakor a Soproni Kerület működési területén a Páneurópai Piknik rendezvényt kapcsolatban – ideiglenesen megnyitott un. Pozsonyi úti közúti határátkelőhelyen kb. 90 fő, valószínű NDK állampolgárságú személy tömegesen, az útlevélkezelőkkel szembeni fizikai erőnek alkalmazásával tiltott határátlépést követett el.

Az esemény bekövetkezésének körülményei:

A Páneurópai piknik szervezőbizottságának a kérésére a kerületparancsnokság a Burgenlandi Biztonsági Igazgatósággal közösen a Sopronpusztai Őrs működési területén lévő un. Pozsonyi utat 1989. augusztus 19-én 15.00 - 18.00 óra között a szervezeten átlépő delegációk számára ideiglenesen megnyitotta. A kerületparancsnokság az előre bejelentett 100 fős magyar és 200 fős osztrák delegáció átléptetésére a kerületparancsnokság állományából 3 fő, a Soproni FEP állományából 5 fő útlevélkezelőt vezényelt a helyszínre.

Az ellenőrzésre kijelölt állomány 13.00 órakor érkezett meg az államhatárhoz, amikor is az osztrák területen már nagyszámú – mintegy 2-300 fős – belépésre, ill. az un. kapunyitásra várakozó tömeg, valamint több TV-s és sajtós stáb tartózkodott.

Az intézkedés értelmében a 14.30 órakor helyszínre érkező 2 fő magyar, ill. 2 fő osztrák vámőrrel az átléptetés végrehajtását pontosították és felkészültek az utat lezáró kapu 15.00 órakor történő nyitására /a magyar delegáció ünnepélyes átlépését a szervezők 15.00 órára jelezték előzetesen/.

A magyar delegáció fogadására 14.45 órakor az útlevelkezelők a zárt kapu honi területe felé eső oldalán /az államhatártól 10 méterre/ vonalban sorakoztak fel. A magyar delegáció tervezett kiléptetését megelőzően kb. 14.30 órától a honi terület felől is érkeztek folyamatosan érdeklődők /számuk elérte a kb. 30 főt/, valamint megjelentek nyugati – elsősorban NSZK TV társaságok képviselői és fotóriporterek is.

14.55 órakor a honi terület felől a kb. 60 méterig belátható úton mintegy 50 fős gyalogos csoport tűnt fel, akik lépésben közeledtek a kapu irányába. Az útlevelkezelő állomány a tömeget a magyar küldöttség részének vélte, és felkészült a fogadásukra. A békésen érkező tömeg az útlevelkezelők vonalától kb. 5 méterre megállt, pezsgőt bontott és vidáman integetett a túloldalra, amelyet onnan viszonoztak és nagy ovációval fogadtak. Ezt követően néhány másodperc leforgása alatt hirtelen megindultak az útlevelkezelők irányába. Az útlevelkezelőket vakmerően és erőszakosan félrelökték, ill. elsodorták, majd a kaput kiszakítva egy őket követő kb. 40 fős csoporttal áttörtek és átözönlöttek Ausztria területére. Megállapításunk szerint az átjutottakat nagyobb számú, feltehetően NSZK állampolgárok csoportja várta, akik a helyiek elmondása szerint azonnal gondoskodtak a közeli faluban az ellátásukról.

Az esemény bekövetkezésének okai:

1. A jelentős fizikai erőt képviselő tömeg /váratlan/ rohamát az útlevelkezelő állomány feltartóztatni nem tudta, a kapu kiszakításával pedig megakadályozhatatlanná vált az Ausztriába való átjutásuk is.
2. A tömeggel szembeni határozott fellépést nem tette lehetővé az esemény gyors lefolyása, valamint az azt végig követő TV-s stábok és fotóriporterek tevékenysége és jelenléte sem.
3. A Páneurópai pikniket szervező bizottság részéről a megállapodástól eltérően a helyszínen sem rendező, sem képviselő nem tartózkodott az esemény bekövetkezésének időszakában.
4. Az esemény bekövetkezését utólagosan értékelve feltételezhető, hogy az NDK állampolgárok államhatárra való lejutása és a tiltott határátlépés elkövetése konkrétan előre szervezeten történt.

Tett intézkedés:

1. Az esemény bekövetkezése után a kerület készenléti és karhatalmi századának bevonásával lezárásra került a Sopronpusztai Őrs működési területe, valamint az ideiglenes határátkelőhelyre vezető útszakasz. Mélységben EÁP /ellenőrző átengedő pont/ létesítésére került sor.

2. A kerületparancsnokság feldolgozza a páneurópai piknik lebonyolításával és rendezésével kapcsolatos határőrizeti tapasztalatokat.

Kérem a kb. 90 fő valószínű NDK állampolgár tiltott határátlépését áthaladásnak minősíteni és azt a Sopronpusztai Őrsre írni.

Kivizsgálást végrehajtotta:

Gulyás Mihály alez. határforgalmi főea. OPk-ság

Bella Árpád alez. FEP.főea. Sopron Ker.Pk-ság

Róka István szds. kik. ov. Sopron Ker. Pk -ság

Sopron, 1989. aug. 20.

A távollevő Ker. Pk. helyett

Kovács Gyula alez.

Ker.Tőf.

Néhány megjegyzés a történetekhez:

Álmatlan éjszakákon előzőleg sűrűn, ma már csak esetenként, de még mindig felselylenek a történetek. Akkor minden ott lévőre traumaként hatottak az események. Hogy miért, az e néhány-pontos megjegyzésemből talán érthetővé válik.

1. Egy kötelességtudó határőr, akinek esküben foglalt feladata volt az állam szuverenitásának védelme, aki hivatásának választotta az ország határainak őrizetét nehezen tudta feldolgozni a történeteket. A feldolgozásban pedig nemigen kaptunk segítséget! Az is igaz, hogy sem akkor sem utólag soha senkitől nem kaptunk szemrehányást, hanem inkább elismerést. Az ott lévők közül egy fő a „helytállásáért” Angela Merkeltől /Németország akkori kancellárja/ az egyik legmagasabb német kitüntetést vehette át. Ehhez kellett az események nemzetközi és hazai politikai megítélésében történt pozitív változás, aminek elemei most már utólag igen, de akkor nem álltak össze a fejünkben. A közvéleményt foglalkoztatta ugyan az országban megjelenő nagyszámú NDK állampolgár sorsa, és hogy problémájuk megoldásával a kormány is foglalkozik. Ennek részleteiről a szeptember 11-e előtti döntést megelőzően azonban nem volt ismeretünk. Csakúgy nem ismertük a háttérben zajló civil szervezkedések igazi célját sem!
2. Az események fő „hatósági” szervezője elfelejtette, vagy tudatosan elmulasztotta a végrehajtás alsó szintjét - valószínű konspirációs okkal – a várható eseményekre előzetesen felkészíteni. Hogy a „szervezés boszorkánykonyhájában” az információk

meddig jutottak el, vagy milyen szinten akadtak el, uram bocsá' akasztották meg szándékosan, nem lehet tudni. A „konyhában a séfnek” nyilván mindent tudnia kellett, mindent számításba kellett vennie. De vajon számba vette-e amikor az NDK állampolgárok kiengedésének ilyen formáját főzte ki „kuktáival” együtt, hogy a kitörő tömegből csak egy begőzölt ember lökje fel az ott lévő határőrt, akit a tömeg halálra fog tiporni /lásd a hazai és nemzetközi események tömeg hisztériáit/, vagy a határőrök közül csak egy fő személyes támadásnak fogja fel a tömeg erőszakos megnyilvánulását és pisztolyt rántva lövöldözni kezd. Hiszen a fegyverhasználat csak általános értelemben volt tilos, jogos védelmi helyzetben nem! Belegondolni is rossz mi történhetett volna. Ilyen szempontból a végrehajtók nem kellő felkészítése nekem az események után akkor is, ma pedig még inkább hazárdjátéknak tűnik. Az ott lévők „vak szerencsén” múlt, hogy a koszorút ma csupán az egykori piknik helyén felállított emlékhelyen és nem a szolgálatban lévő határőr hősök névtábláján helyezik el.

Felvetődik azoknak a vezetőknek a felelőtlensége is, akik, ha tudtak a várható végkifejletről ilyen helyzet elé állították a végrehajtókat. A határőrség országos vezetése igyekezett mindent megtenni az események drámai kifejttségének megelőzésére. Megszüntette a fegyverhasználatot, a helyszínen az útlevelkezelőkön kívül határőr csak látótávolságon kívül volt. Az ideiglenesen megnyitott határátkelőhelyre vezényelt állományt azonban kitették a tömeg akaratának, kénye-kedvének.

3. Ahogyan az ország politikai vezetése, a kormány később, nem sokkal az események után /szeptember 11-én/ megtalálta az NDK-sok kiengedésének hivatalos formáját – a kelet-német állampolgárok személyi igazolvánnyal való határátlépése lehetővé tétele, melynek következtében NDK állampolgárok csoportos, nagytömegű kiléptetésére került sor a magyar-osztrák viszonylatú határátkelőhelyeken - azt már a pikniket megelőzően is alkalmazni lehetett volna, elkerülendő eleve egy esetleges rendkívüli eseményt.
4. A pikniket szervező politikai vezetés /Pozsgai I., Habsburg O., Sopron helyi MDF-es szervezők.../ és a különböző polgári körök, ha a pikniket az NDK-sok kiengedésének titkolt hátsó szándékával szervezték, a megoldást illetően nem a legkörültekintőbben jártak el, figyelmen kívül hagyták egy esetleges rendkívüli esemény bekövetkezésének lehetőségét, nem számoltak a kitörés esetleges, drámai következményeivel, vagy ha igen akkor felelőtlenül a határőrségre, az akkor szolgálatban lévőkre – lesz ami lesz alapon - hárították át a felelősséget.

5. Az „illetékes szerveknek” tudomására kellett jutnia, hogy a pikniket közvetlenül megelőzően, a helyszínével szembeni osztrák területen Szt. Margaret településen minden szálláshelyet lefoglaltak, nagy tömeg elhelyezésére alkalmas épületeket jó előre szálláshellyé alakítottak át, a Vöröskereszt sátrakat állított fel NDK-sok számára, felkészültek nagy tömeg ellátására, az élelmiszerüzleteket feltöltötték.

A megjelent sok-sok TV-s stáb, riporter, újságíró, több száz érdeklődő, hozzátartozó nem a határ ideiglenes megnyitását akarta látni, hanem az NDK-sok megjelenését és az ezzel kapcsolatos fejleményeket. Ez is arra utal, hogy az eseményeket jó előre szervezték, osztrák területen várták őket. Adódik az egyszerű kérdés: Miért nem lehetett akkor a tömeget egyszerűen csak átengedni? A szolgálatban lévőknek csak annyit kellett volna mondani: nyissátok ki a kaput és álljatok félre, aki át akar menni, engedjétek! Ami egyébként ottlétük ellenére is megtörtént, hiszen a határterületet látótávolságban, és szerintem a növényzet és a domborzat miatt azon kívül is, mint a sáskajárás, a gépkocsijaikat hátrahagyva NDK-sok lepték el és ugráltak át a külső műszaki záron! Átjutásukat határőr járőrök sorfala sem tudta volna megakadályozni!

Az előzetesen bejelentett hivatalos delegációk átléptetése megkövetelte volna a szervezők – mint fogadó bizottság legalább protokolláris -- helyszíni jelenlétét, s hogy közülük senki nem volt ott, magára hagyva a szolgálatban lévőket és a tömeget, az magáért beszél. Az meg -utólag- különösen szembetűnő, hogy a beharangozott delegáció a tervektől eltérően határátkelőhelyen lépett át! Így az államhatár ilyen célból kért ideiglenes megnyitása is tulajdonképpen okafogyottá vált, indokolatlan volt!

Vajon, ha ott tragédia történik – amire utólag belegendolva minden esély megvolt – akik ott, akkor szervezkedtek, majd sunyin háttérbe húzódtak, lesve, hogy mi történik - akkor is ilyen büszkék lennének magukra, mint ma hál’ Istennek a szerencsés kimenetelű események után? Vagy álszerényen csapkodnák tenyerüket, s értetlenkedve néznének egymásra az agyontiport határőrök tetemei felett sajnálkozva, hogy „I’m sorry” hát ez nem volt számításba véve!!! Mi sürgette a szervezőket? Miért nem lehetett megvárni a kormány döntését? Nem lehetett volna a helyzetet egyszerűsítendő, a kormány döntését a piknik előtt meghozni és kihirdetni?

6. A felderítő szervek tudtak ugyan a piknik idején, sőt már azt megelőzően is NDK-sok Sopron környékén és a helyszínen való megjelenéséről, de igazi szándékuk csakúgy, mint a helyszíni szervezők igazi szándéka fedve maradt. A helyszínen tartózkodó szolgálati személyeknek nem volt arról információjuk – bár a felderítők jelen voltak - hogy a piknik helyszínéről elindult csoport nem a bejelentett delegáció, hanem az

NDK-sok kitörni szándékozó első csoportja /az is igaz, hogy a viszonylag rövid idő és a kis távolság korlátot szabott volna egy esetleges azonnali intézkedés hatékonyságának, de a váratlanságot ki lehetett volna zárni/.

Hát ez az, ami időnként, ha a piknik eszembe jut, vagy eszembe juttatják azóta is foglalkoztat!